



„Нова Искра“ излази сваког месеца. Цена: на годину 16, по год. 8, четврт год. 4 динара; ван Србије: на год. 10 фор. или 20 динара у злату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се *P. J. Oda-viћу*, власнику и уреднику „Нове Искре“, Канстан-Мишина улица, бр. 8. Рукописи се не враћају; накнадно тражење појединих бројева извршује се само у року од два месеца. После тога рока бројеви се могу добити само за откупну цену. —

## Братском састанку о Стогодишњици и Крунисању

**П**очивајте мирно велике сени предака наших. Није узалуд крв ваша росила земљу Србинову, нити су узалуд ломљене јуначке кости ваше. Светли дани, које сте ви издишући, већ замагљеним очима, гледали тамо негде у даљини, дошли су. После много векова, после Стевана Душана, Срби су поново увенчали краљевском круном свога Краља, и тај вековима спремати догађај добио је неког нарочитог сјаја још и тиме, што су на свечаност ту дошли са свих страна да је присуством својим увеличају и једнокрвна браћа наша Хрвати и Словенци и Бугари. И никада оне силне речи: „Ој Словени јоште живи...“ нити су се на једном месту громогласније разлегале, нити су из света златних снова сашле у стварни свет по тих дана у Београду. Здружене, збратимљене као никада, осећале су груди наше како у њима бије једно и исто, топло, пуно љубави и милосрђа срце, оно дубоко срце словенско. Заталасани осећаји вере и наде у лепшу будућност, као таласи хучнога мора проламали су се улицама београдским и одјекивали далеко, далеко. Орила се песма потресених груди јужних Словена, састављена из најсилнијих духовно-хармоничких елемената: љубави, одушевљења и самопоуздања. „С нама је Бог, браћо“, чуло се на све стране, „а напашене груди наше очврстале су да истрају у борби и да победе. Као робље

показали смо ми свету како је неискриво благо велике словенске душе наше, а као слободни, убризгаћемо ми у већ натруло тело западних култура нове примесе снаге и здравља. О томе ми смо већ довољно доказа дали, и сви они, који нису самовољно навлачили себи црне копрене на очи, већ су се уверили о томе. Само напред и будућност је наша. Збратимљени у ово прво заједничко коло водимо га и на даље, под дивним, заносљивим мелодијама наше народне душе.“

У раздраганим грудима срца су учестано била, и многе очи квасиле су сузе. Неколико дана по улицама београдским маса света шуморила је и нихала се као у пољу безбројно класје зрелога жита.

Много година мука и патњи и искушења сваке врсте требало је да прође, да би се тај моменат могао остварити. Али хвала високој оној промисли која руководи животе и људи и народа, и тај се моменат ето остварио. Гледајући један на другог из даљине ми смо се могли гледати само кроз ону сумаглицу што даљина ствара. Као копрена нека даљина је била између нас и варала погледе наше. Требало је да се састанемо, и то у таквом једном моменту и да се познамо. Требало је да загрљени послушамо откуцаје срцаца наших па да се уверимо да смо једно и исто, и да је само перфидија наших заједничких

непријатеља и стварала онај јаз који нас је до скоро делио, и свим силама радила, да га све више и више шири. Вера је данас свију нас да је тога вештачки створенога јаза, ако Бог да, нестало за сва времена.

Ми смо искрено и братски пружили један друге руке, ми смо се познали. И поред великог, историјског чина крунисања нашега Краља, ближе познанство и братимљење с вама, драга словенска браћо наша, биће нам најдражија успомена тих дана. Јасније но и једном пре тога, тих дана у свем сјају свом сјала је пред погледима нашим она апостолска истина: да будућност свих нас зависи од самих нас, и да смо наслоњени брат на брата сила, под чијим ће напорима попуцати многе утеге и пасти многа неваљалства. Могу се и даље о нас лунати разне бруталне силе и снупавати дух наших предака да избије на површину у свој величини својој, па ништа: код толико невоља и беда што смо већ досада савладали, савладаћемо и те последње напоре зле силе, која нам на пут стаје. Оно никад пезамућено врело на којем смо се напајали и црпили отпорне снаге, све је јаче, све је богатије. Сваки дан, што је у свом вечитоме ходу време превлачило преко њега, спуштао је у богати извор тај, у дубоку нашу словенску душу своју ленту, да увелича одушевљење наше и истрајност у борби. У друштву и загрљени с вама и то смо ми осетили. И *вашега* живота први дани уљуљкивани су и нихани под благом словенском

несмом, оном несмом што продире и у најинтимније кутове срдаца људских. И вас је млеко својим задојила словенска мајка. И *вашу* младост, и *ваше* осећаје, и жеље, и чежње, китила је својим цвећем словенска реч. Безбројне словенске традиције, као најверније слике живота у свем шаренилу његовом, пратиле су и *ваше* кораке, и од вас стварале људе. Па каква је то онда наша несрећа хтела, о Словени, о браћо наша, те смо ми све то тако, тако често заборављали? Зар је баш толико заједничких патњи наших било потребно па да прогледамо и да се освестимо? Можда и јесте. Ако је мекавом гвожђу потребно да се прекали да би постало оштрим мачем, биће да је и нама баш требало досадање прекаљивање кроз све могуће ватре, кроз све могуће муке и искушења. То и врело и криво искуство отворило нам је очи, и кад смо погледали видели смо како лепе и честите браће имамо и тамо, где смо мислили да неће бити кога ни да зажали, а то ли да помогне.

Ви сте већ отишли, сваки сте у свом крају, у својим домовима, али су међ' нама и на даље остале топле речи ваше, и ми ћемо се на њима загревати и стицати нове снаге. Збогом остајте драга словенска браћо наша, ви, што сте присуством својим дошли да увеличате свечаност крунисања нашега Краља, и учинили, те је освештана круна Његова засијала неким нарочитим сјајем.

П. Ј. Одавић



## Духу великог Карађорђа



слободе звездо преоднице,  
Карађорђе, јуначе јунака!  
Ти кога су испросили дуси  
Пред престолом милостива Бога,  
Горске виле неговале брижно  
И са грозним странама упознале,  
Залагале огњем место воде,

Живим огњем гнева и освете,  
А раниле страхом и ужасом;  
Ком су песмом сан мамиле страни  
На гробови Марка и Милоша,  
Цар Душана и Страиња Бана,  
И у крви купале душманској,  
Да осветиш свеколике јаде,  
И да свакој сили одолеваш —  
Карађорђе, славе наследниче!  
Прости данас немоћноме певцу,  
Што се косну твог невелог венца,  
Желећи му и свој цвет уплести;  
Прости певца безазленој чежњи  
Што се маши славе т', бесмртија,

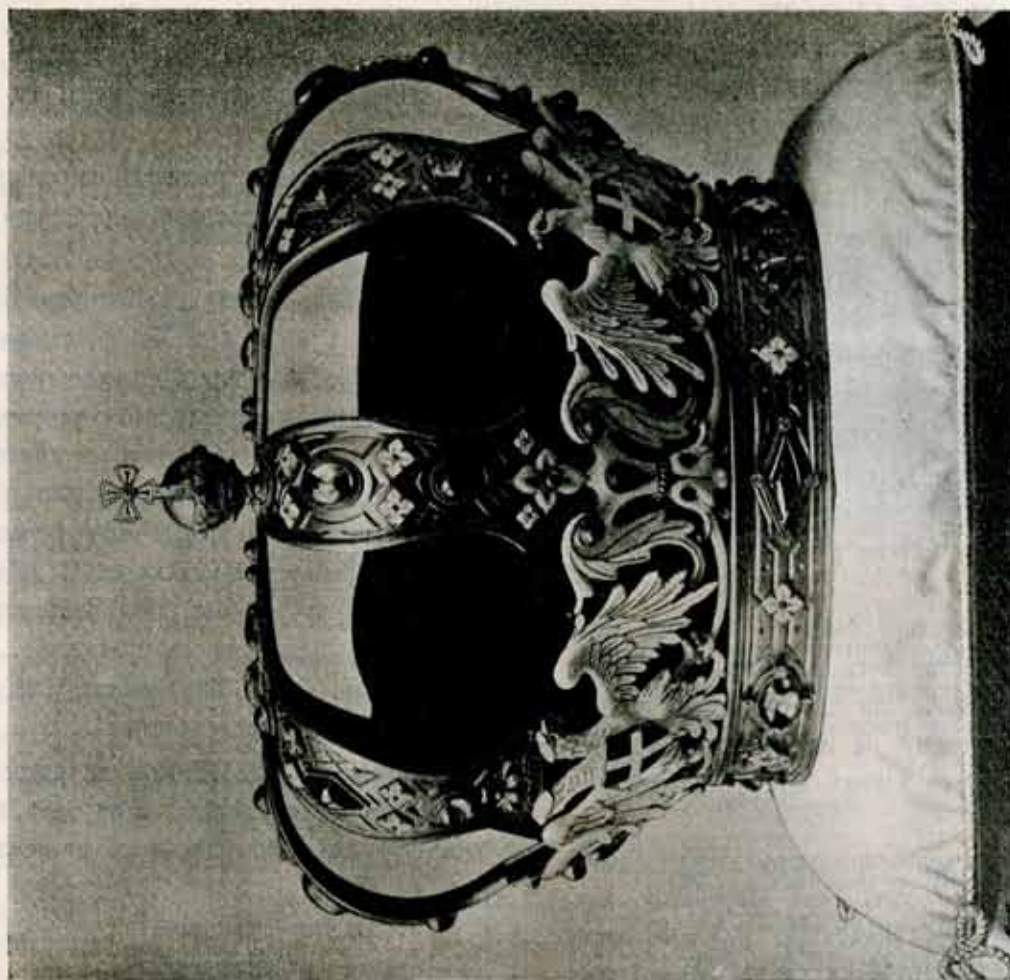
1847. г. („Апостол великог Карађорђа“, стр. 1.)

Као дете сунца у потоку,  
Да с' дивотом његовом похвали,  
Своме роду и дружини слаткој!  
Силна беше у прсима врева,  
Силно чувство тобом пробуђено —  
Морало је једном прекинути!

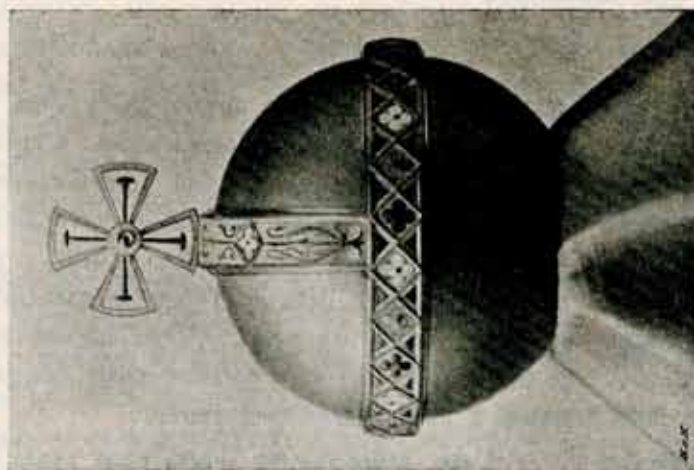
Србин ће се на глас обазрети  
И сродној се одазвати жељи;  
Давиашњу ће росу стрести с крила,  
У прсима букнуће му пламен,  
За јунаком јунак да полети,  
И с примером да постане пример.  
За то данас образа се машам,  
И на видик наново га стављам,  
Украшени славом са висине,  
Увенчани делма бесмртнима,  
Па у себи ко осети снагу,  
Нек покуша да узлети к њему —  
Нек покуша да претигне Ђорђа.

Ђ. Малетић





ЗНАЧИ КРАЉЕВСКОГА ДОСТОЈАНСТВА



# Деда Живков Метдан

истинит догађај из Првог Устаника

— МИХ. СРЕЋКОВИЋ —



Волео сам деда Живка, после наших, више него и кога на свету. Кад опазим њега да иде нашој кући, радоснији сам био и више сам волео него кад ми бабо донесе симит из чаршије.

А и бабо је волео деда Живка, и ако нам није био, онако, никакви род; и нана га је волела, а волели су га и сви наши кућани....

Знам, чим деда Живко уђе у кућу и назове Бога, а бабо устане и лепо га дочека стојећи... Нана га пољуби у руку, за тим остали кућани, па онда нагрнемо ми, деца, ако то нисмо већ још на шору урадили. Он свакоме од нас лепо каже „жив био“, па помиљује по глави или по образу, а мени мило, Боже, мило, па ми чисто удари ватра у образе, не знам ни ја што...

Бабо га онда понуди да седне и пружи му столицу. Он се полако, старачки спусти, и онда одукне. Уморио се отле-дотле, од његове куће до наше, а није била баш тако далеко. Него, и био је вала зорли стар, претурнио осамдесет година. Дочекао већ и „беле пчеле“, и био је најстарији у целом селу. С тога су га, бој се, и звали сви деда Живко.

— Шта се ради у селу, Нинко? Тим је речима обично почињао разговор, јер деда Живко никада није ишао у село, судници ни механи. Он је долазио само нашој кући, чича-Ивковој, поциној и по кадшто школи.... По неки пут господин скупи ђаке, па им деда Живко прича. Неки пут је, опет, долазио господин његовој кући, па му деда Живко прича, а он седи па бележи у некакву лепу кожну књижицу....

Кад тако почну разговор, бабо му исприча, шта има новог у селу, а он само ћути и слуша. Ми, деца, упиљимо очима у деда Живка, па пратимо сваки покрет очију његових, сваку промену на лицу његову, и по томе познајемо, да ли му се допада или не допада оно што му бабо прича...

У том, која од жена, донесе послужење: мед с водом, ракију и каву, ако је пре ручка, или јабуковачу, ако је после ручка. Кад је деда Живко ту, код нас, онда смо и ми гости. Јер у нашој кући био је обичај, кад дође ко туђи, да нас, децу, сатерају где у шукар, и не дају нам се појавити нити ићи тамо, у стајаћу собу, где је гост. А кад дође деда Живко, не знам што нам је то бабо одобрио, смели смо седети с њима у соби, и слушати све што се они разговарају. Онда смо и ми, баш као гости, добијали меда за послужење. Али нама је било милије слушати, кад деда Живко почне говорити, него и само послужење. Једва смо чекали да он почне, а кад он узме причати, онда би га три дана слушао. Некако је лепо говорио, па ти чисто мило, а причао је,

неки пут тако страшне приче, да се нама, деци, накострешна коса на глави, и најези кожа; а неки пут, опет, причао је по нешто смешно, да се поизврнемо од смеја. Он прича лепо, полако, све као да чита из књиге; како је било за турског вакта, како је било у разним бојевима с Турцима. Шта су Турци радили Србима, а шта су, опет, ови наши њима. Он то све зна и памти, јер је био у свима бојевима у нашем крају, све је то он преживео и преко главе претурнио....

И ето, данас сам већ човек, имам хвала Богу и своју децу, али су ми још мила души причања деда Живкова.

\* \* \*

Једнога дана, беше неки светац па се није радило, дође деда Живко нашој кући. Ми смо га још из далека опазили како се погурно, па иде полако, ослањајући се на свој кукасти штап од мрког трна, од кога се, веле, боје и вампири.

Кад га опазисмо, кликнусмо од радости, јер по одавно није долазио, па потрчимо пред њега, да га пољубимо у руку.

— Жив био, Кићане!... Жив био, Пунљо!... Жив био, Златане!... Тако деда Живко, свакоме детету, даде име, и то му име дође некако згодно, приличи му. Мене је, ето, звао Кићаном, и све ми се чинило, да друго име никако не би добро било, не би ми приличило, и навикао сам на њега, као да сам се с њим родио.... Јешу нашег звао је Пунљом, што је имао повелики трбух, па му се увек појас смакне па више, и дође под мишице, преко прсију. Јову је, опет, звао Златаном, што је имао косу жуту као злато, па се пресијава... Нашу Миљу звао је Владика. Она је била најмлађа међу нама, а увек је ишла распојаса, само у кошуљи....

Кад дочекасмо деда Живка, ми радосни скачемо око њега као јагњихи по ливади. Јова нема кад да чека да уђе у авлију кроз капијницу, него пређе преко вратница и отрча у кућу.

— Је ли вам бабо дома?

— Јесте! одговарамо сви.

— Је ли здраво?

— Јесте!

— А где је!

— У кући!

— Е, добро, добро!...

У том се и бабо појави на кућним вратима. Јово му већ јавио.

Уђосмо у стајаћу собу, која је самим гуњама и бо-сноком мирисала. Ми се одмах поређасмо и наместисмо, па укекетили очима у деда Живка....

Бабо и деда Живко почеше разговор, који нас ни мало није занимао, јер смо једва чекали да деда Живко почне причати што из старих времена... Али никако да дође ред на то. Они разврзали па разговарају о берићету, о цени шљива и жита, о јабуковачи, и све тако којешта. Ми већ да изиђемо из коже од нестрпљења... Бабо за тим поче причати: како Маринко Јелић умало није убио свог сина у винограду... Био сумрак па није познао да је он, него потегао из пушке, али срећом промашио....

— Тако ти и ја једном, мал' нисам у лудо платио главом.... поче деда Живко, а нама чисто лакну, наместисмо се још боље, па зинусмо и упиљисмо очи у њега, да нам само ни једна реч његова не промакне.

— Било је то још у почетку крајине, — наставља он. Јави нам господар Чупић, да се Турци спремају из Босне да пређу Дрину и да робе по Мачви и Јадру... Нареди нам да сви похитамо с оружјем њему.... Јадно ти нам оружје онда!.. рече деда Живко и благо се насмеши.

— Кад се скуписмо, ни десети није имао по какав зарђали криделац, друго све дошло празних шака, к'о није се смело држати оружје... Господар Стојан прегледа оно мало оружја што је било, а видиш лице му се замрчило. Раздаде нешто оружја што је он имао. Они што беху ближе узеше по нешто, а ја опет остадох без пушке... Момци раздадоше џебану, а он се узбодео горе-доле, видиш нешто крупно премисља....

Деда Живко се ту мало накашља, узне сатљик с ракијом, помилова га, прекрети се и нани, па пружи баби.

— Ех, муку ли смо ти мучили! настави он. Голо, босо и сирото, без пушке и ножа, дигло се да се бије са силним Турчином, од којих је сваки био до зуба наоружан!.. Али опет, хвала Богу, који је био на нашој страни и помогао нам!.. И деда Живко и бабо прекрстише се у овеме свечаном тренутку, па се прекрестисмо и ми, деца, како је које знало и умело.

— Еле, хода тако господар Стојан, хода скоро черек сата... Онда му се лице као поче ведрити. Он стаде, погледа по нама, а око му сева да те пресеке.

— Добро ће бити, рече он, готово сам себи, па ће тек онда гласно нама:

— У чијем забрану, браћо, има доста дреновине?

Народ гракну. Једни веле у овога, други у онога, трећи опет у онога!...

— Е добро, браћо, рече он, а брк му се смеши. За то хајдете сад, сикире у руке, па насеците дреновача, мало мање од вата дужине, а у дебљини руке... Сваки, који нема пушку, нека себи спреми дреновачу.

Ми не знамо шта он хоће, али се опет као досећамо. Сви који смо били без оружја, разиђосмо се по шумама. А онда ти је било шуме куд се макнеш, а није као ово сад...

Брзо се опет искуписмо сви. Ми, који смо били без оружја, сваки се завргао дреновачом, па сам себе чисто вара и мисли да је пушка, па јорданимо. Господар Стојан прегледа све, а лепо видим како му се цело лице смеши, али некако се болно смеши.

— Морамо тако, браћо, рече он, кад немамо оружја. Да бар Турке преваримо, да их бар поплашимо, нека помисле, кад нас из даљине виде, да имамо сви оружје, нека добију страх... и ту Чупић скреса нешто Турчину.

— Него, настави господар Стојан, да би те дреноваче још више личиле на пушке, ољуштите кору, па их на ватри опалите, нека се црне. Места за паџе обавите иловачом, да остану бела...

Ми га одмах послушасмо и дадосмо се на посао. И да ви'ш, лепо је изгледало. А и замашна она дреновача, па се у свакоме од нас разиграло срце у преима...

Мора да смо и Турцима изгледали страшни, кад су



Ж. Марковић

Место код Орашца на ком је уговорен устанак

из далека видели толику војску, па сва наоружана дугим пушкама, јер су наше дреноваче из далека изгледале баш као праве пушке, а паџе се беле, па изгледају као да су од сребра...

Кад ми наиђосмо, и Турци нас спазеше, почеше узмицати!...

Деда Живко опет натеже сатљиком:

— Да прочистим грло, вели, па онда настави:

— Настаде бој, окршај!... У оном метежу и каламбуру, ја западох у неки врбљак. Прашти пушка, Бого вољани, и с једне и с друге стране, па само грокће!... Ја стао па зверам у врбљаку где сам запао, не знам куда ћу и на коју страну, баш ко и марвинче кад изгуби свој сент. Нисам се, да рекнеш, уплашио; једанпут се мре, али не знам на коју ћу страну. И таман се реших да пођем на једну страну, а преда ме бану Туркешања. Бесан му вранац под њим, па скаче по два вата у напредак. Напред му о ункашу висе кубурлија са сребрњацима, а у руци му гола сабља...

Ми, деца, премрали од страха, па се тискамо једно уз друго, и чисто видимо пред собом бесног Турчина, а деда Живко настави:

— Ја прилегох врби, да ме не опази, а у себи сам се већ алалио са животом. Мислим ја, прође, док ти Турчин јала, па право на мене. Кад видех да ваља мрети, ја скочих, да бар не погинем кукавички.

— Предај се! дрекну Турчин и полете с коњем на мене. Ја врдух у страну, а он сину мимо мене. Турчин окрену коња, па опет на ме, а ја држ' овамо, држ' онамо па за врбу. Гонимо се тако, Бога ми, поприлично!... Видим, он окастио баш да ми сабљом одсече главу, али ја се не дам, него притегао своју дреновачу, па само чекам и меркам, да ми дође на згоду!...

Солуји Турчин, па право на мене!... Али и ја вешт и брз, па врд тамо, врд овамо, све око врбе, а његова сабља истом тек сене поред мене, па просеца ваздух и одсеца врбове границе...

У почетку сам се био, Бога ми, и уплашио од страниог и наоружаног Туркешање. Али што смо се више гонили, ја сам постајао све храбрији и храбрији. Наљутио се Турчин зорли, па негује што му само на уста дође, а ја тако ћутим, врдам, гледам сваки његов покрет и чекам само да ми дође на згоду и под руку.

Кажу људи нема судбине, нема судбине. А како да је нема, брате. Да ми је било суђено ја бих тада морао погинути, али није, па ето ти!...

Окунао се у зноју и Турчин и његов коњ, а и мени, пала, није баш било лако...

Турчину се већ досади, па навре и кидиса ћорленом. Видим ја, шта је — ту је. Само тргох очи небу и поменух Бога, па измаух дреновачом вранца по ногама, јер ми баш у тај пар беше пао на згоду. Коњ врису и поклекну, ја кликнух радосно, и у нетом тренутку измаух по други пут, паес Турчина по глави!...

Деда Живко мало застаде. Ми једва дијубемо као мишићи, а он полако продужи:

— Прште глава, као бундева!... Мозак се разлете и оста висећи на врбовим гранама...

Нама, деца, свали се чисто неки терет с прсију и само одахнуемо, а деда Живко настави:

— Ама, ни да је зенуо, ни да је гласа од себе пустио. Крв обоји наш мегдан. Ја прискочим и ухватим коња и привежем га за врбу. С тешком муком извучем мртвог Турчина из седла, јер се беше пресибадио и заглавио ноге у бакрачлије. На њему беше лепо и скупотно одело, све срмом и златом везено, наша, српска мука, и ја га носкидам с њега. Отпашем му сабљу и припашем је себи. Хтедох и сребрњаке заденути за појас, али кад видех да су празни оставим их у кубурлији...

Одело Турчиново лепо савијем и вежем у теркије, а само црвени ћурак оставим и огрнем га. А да бих још већу шалу направио са намама, узмем Турчинову чалму, која је била оддетела чак у грање једне јошике, па је,

с весом заједно, метнем себи на главу. Одрешим за тим вранца, узјашим га и потерам, а он рамуцајући на леву ногу полако пође...

Док сам ја са овом салауковином Турчином делио мегдан, дотле су наши већ били претерали Турке преко Дрине. Скупили се у ади крај отоке; превијају рањенике и гледају кога нема... Мене су, веле, већ били ожалили, јер нисам био међу њима и рачунали су да сам погинуо насигурно...

Идем ја тако полако на вранцу, а да ми је да полетим, али не може јадно живинче, падула му се нога у колену као сомун. Ја радостан, Боже, па чисто поигравам на њему, док ти мени нешто поред увета вућ! У исти пар опазих пред собом дим и чух тресак! Одмах се тргох, прибрах и разабрах. У часу ми сину кроз главу: па ово наши на мене пуцају!...

Завитлам онај ћурак с леђа и чалму с главе, и почнем викати што ме грло доноси. Они окидоше још две-три, па престадоше, а у мало, ето, у лудо не погинух.

Њих неколико пођоше с пушкама преда ме, а кад видеше да сам ја, допратише ме до нашег логора. Сви нагрнуше око мене. Виде већ шта је било и само ме питају: Где га уби? Како га уби?... Чим га уби?... Једва им дадох цевана и испричах шта је и како је било. Мило намама и наста веселе у војсци. Неки отрчаше и јавише господар-Чунићу.

За мало он ме позва к себи.

Ја одох.

— Шта је то било с тобом, момче?

— Добро, господару.

— За какав то мегдан ја чујем?

— Ето, господару.

— Је ли био?

— Јесте.

Он ме погледа право у очи.

— Причај ми, шта је и како је било.

Ја му испричах све по реду, шта је и како је било.

Кад сврших, Чунић устаде, загрли ме и пољуби као мајка дете, а сузе му се заблисташе у очима.

— Алал ти српско млеко, синак, рече он, а глас му је дрхтао... Онда мало поћута па рече:

— Хоћеш ли да будеш мој момак?

Ја слегдох раменима.

— Па, господару!

— Хоћеш ли?

— Ако ти велиш, не браним, рекох ја.

— Ја велим, рече Чунић: и узимам те!

За тим скуни све, и пред свима ме похвали за јунаштво.

Сви боху весели, али ја највеселији. Онда Чунић остале пусти кућама, а мене одведе са собом!...

Деда Живко заврши своју причу речима:

— Ето, тако сам ти ја, синко, постао момак Чунићев, после свога мегдана с Турчином, где у мал' у лудо не изгубих главу од српске руке.

## О имену Џикић капетана и о његовој смрти



Чувени оснивалац Делиграда Жика капетан, који је јуначки и војевао и погинуо за време прве четири године Карађорђевог устанка, много је задужио свој род. На жалост данас се врло мало зна о том храбром Србину. Грађа је за његову биографију врло оскудна. Г. М. Ђ. Милићевић и у „Кнежевини Србији“ и у „Поменнику“ казао је о њему оно, што се могло имати према записима наших мемоариста из прошлог столећа.

Г. Андра Гавриловић у својој књижици: „Црте из историје ослобођења Србије“ (стр. 93—101) расправљао је о имену Жике капетана и о години смрти његове. Ту је он прибрао све оно, што се зна о имену Жикином и неправилно годину смрти његове. Поменуо је различите називе, који су везани за презиме овога јунака. Једни га зову *Жика* (Јокић у својем причању о догађајима и људима из првог српског устанка. Споменик Срп. Краљ. Академије. Књ. XIV); други *Жикић* (Доситије Обрадовић, у надгробном говору Петру Новаковићу Чардаклији, који је штампан у Летопису Митице Српске, књ. 25. стр. 84); трећи га зову *Жикић капетан* (Исидор Стојановић у Гласнику Срб. Словености, III. страна 154 до 156 и С. Милутиновић „Србјанка“ II. стр. 1.); четврти га назва *капетан Џикавац* (А. Протић у својој „повесници“). Називају га још и *Џикић* (прота М. Ненадовић у мемоарима, стр. 8. издање 1893) Бата Лака у својој „Историји Српског Устанка“ назива га *Џикић* (стр. 4, 59 и 197).

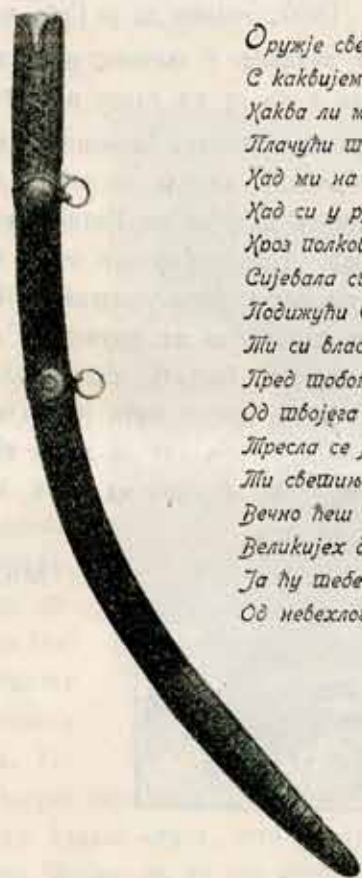
Његово име није нико споменуо до Бата Лака на поменутим местима и назива га *Велко* (стр. 4) и *Влчо* (стр. 59 и 197). На ово г. А. Гавриловић вели да није исто: „У првом случају би оно било *Велко* а у другом *Вуча*“. Завршујући о имену и презимену Жике капетана

Гавриловић вели: „Оснивалац се Делиграда звао *Велко* (*Вучо Џикић* (*Жикић*)).“

Оснивалац Далиграда „Жика капетан“ дошао је у Београд из Македоније из Дабра, како вели Бата Лака у својој „Историји Српског Устанка“ из села *Маврова*. То је усвојио и г. Стојан Новаковић (Васкре државе српске, стр. 24.) Из Маврова дошао је у Београд пре 1785 године заједно с браћом. У Београду држао је механу и много ситне стоке. Тако је остао све до пред крај 1787 године.

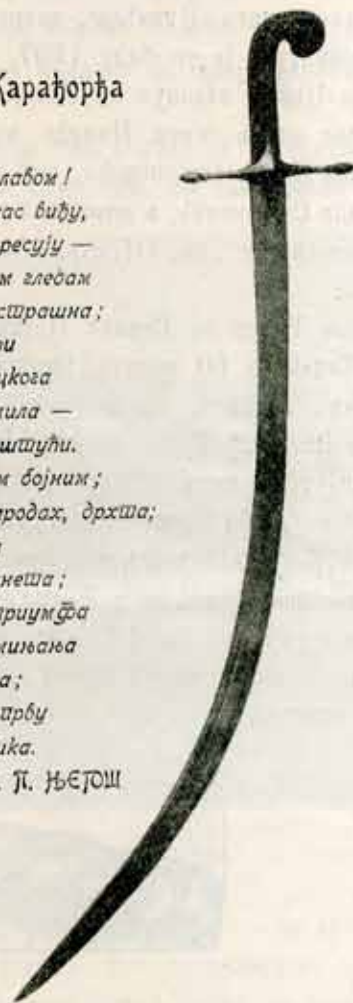
У новембру месецу (15.) завере се аустријским војним властима у Земуну: *Јован Новаковић Чардаклија*, *Живан Милековић*, *Радич Петровић* и некакав поп (мислим *Никола Радомировић*) да отворе капије београдске и тако да пусте аустријску војску у Београд. Међу овима завереним прота М. Ненадовић вели да је био и *Џикић*. У време рата 1788 до 1790 помиње се некакав *Вучко Џикић* (Csikich), као потпоручник (Глас Срп. Краљ. Акад. LXVIII, стр.

### Сабљик бесмртнога војводе Карађорђа



*Оружје свештено, венчано са славом!  
С каквијем восторзом тебе данас виђу,  
Каква ли ми чувства душу потресују —  
Плачући те славим, с уздицањем гледам  
Хад ми на ум дођу твоја дела страшна;  
Хад си у рукама војводе и витези  
Кроз полкове густе Тирана љуцкога  
Сијевала страшно и крвљу се мила —  
Нодичући Српство, круну му иштучи.  
Ти си властовала на равнинама бојним;  
Пред тобом је Шамбол, бич народа, дрхта;  
Од твојега збоја и моћна удара  
Тресла се је луна премрска планета;  
Ти свештено наша од српског триумфа  
Вечно ћеш ми бити знаком спомињања  
Великијех дјелих Оца отечества;  
Ја ћу тебе храним како китицу прву  
Од небехлог вјенца рода избавника.*

Ј. Ј. ЊЕТОШ



151.) а исто тако помиње се некакав *Vosko Csikich* и на другом једном месту, да се јако одликовао у рату. Овај *Vosko Csikich* неће бити нико други, него *Вучко*.

На једном атестату, у коме се истичу заслуге Петра Новаковића Чардаклије и брата му Јована а који је потписао у Јакову 19 августа 1799 године Хаџић лејтенант српског фрајкора, спомиње се, да су браћа Чикићева *Јован* и *Илија* послали неко писмо у Албанију и то 1785 године јуна месеца. Да су Јован и Илија то писмо заиста послали тврди и сам капетан српског фрајкора *Џикић* а такође и *Радич Петровић*. Штета само што је капетан *Џикић* написао само своје презиме, а не и име. Али ја мислим да је то *Вучко Џикић*.

Кад је у време устанка прешао у Србију капетан Петар Новаковић Чардаклија, капетан Ђорђе Симић, ка-

петан Радич Петровић, те се придружили устаницима, тада је прешао и капетан *Вучко Чикић*, те су га код нас назвали, можда правим његовим презименом, *Цикић*, које се можда код Немаца писало *Чикић*.

Према томе право име оснивача Делиграда било би *Вучко Цикић*, а не Велчо, ни Влчо, па ни Вељко ни Вуча.

Овде ћу још да напоменем да га Петар Јокић у једном својем причању назива *Сима Цика* као предводитеља бежара и оснивача славног Делиграда.

Ово питање моћи ће се потпуно решити тек онда, кад се из бечког ратног архива испишу тачно имена оних капетана, који су у време Кочине Крајине добили те чинове, и после живели као пензионари у Срему.

Што се тиче године смрти Цикићеве, тачно је напоменуо г. А. Гавриловић, да је то било 1807. године. Тачно је и оно, да је Цикић издануо на Ускрс.

Оно, што се данас зна о смрти Цикића капетана, зна се по причању Кара-Павла Симеоновића, што је 1846 године забележио Исидор Стојановић, а штампано у „Гласнику Друштва Срб. Словесности“, књ. III, стр. 155—156) Кара-Павле је причао:

„Први пут дођоше Турци на Велики Петак; онда је ту био поглавар Жикић са 60 момака. Отишли шинјун и казали Турцима: „хајдете, сад је време, јер сви желе бити код куће за Васкрс.“ Турци дођоше и ударише на (онда) велику канију; но наши се одржаше и убише барјактара и буљубашу, оног уби Кретикаша. Турци одоше патраг. Сад Жикић изиђе под бедем и стане слободити војску: „Небојте се, утекоше Турци!“ Но један га Турчин угледа и удари у преа и умре на Васкрс (искао вели Ст. Симић млека на му не дадоше због поста) у манастиру св. Романа где је и сарађен.“

Међутим ништа се до данас тачно не зна какви су то бојеви били на Делиграду око Ускрса 1807. године. Међу биткама и бојевима, које је навео г. Јован Мишковић у „Гласу Срп. Краљ. Академије“ књ. XLVII не помиње се ни једна знатна битка на Делиграду око Ускрса 1807 г. Па ипак је било боја и у том боју рањен је Цикић капетан.

Страним новинама јављено је с границе турске царевине <sup>8 маја</sup> <sub>20 априла</sub> „да су 22/10 априла напали Турци на српски логор бзизу Ниша. И ма како да се Срби нису надали овом нападу, они су га издржали с необичном одважношћу, чак успели су да одбију противника на једну миљу. Али Турци добију велико појачање, вратили се и нападну јуришом и после битке, која је трајала до мркле ноћи потпуно су поразили Србе.“

Из Видина такође је јављено страним новинама <sup>5 маја</sup> <sub>23 априла</sub> 1807. године да је Србе потукао нишки наша, да им је запленио 6 застава, да је пало на бојном пољу 400 људи и да су им главе послате у Цариград.

Страним новинама јављено је да је та битка пред Нишом била 22 априла по новом, а 10 по старом календару, и то ће рећи на Велику Среду. Могуће је, да је овај напад Турака на српски логор близу Ниша и борба, која је у почетку била успешна по Србе, а после кобна, пошто су намањени из шанчева и нападути појачаном турском војском, трајала два дана. Главни је то, да је Цикић капетан морао бити рањен при овом изненадном нападу на Делиград или за време саме борбе. А умро је у манастиру св. Романа на сами Ускрс 1807 године, т. ј. 14. априла.

Мил. Вукићевић.



## Жатпис на образ Карађорђа

И, која месец мишицом обараш,  
И сунце вери, отечеству ствараш,

1838. г. („Дила“ стр. 96.).

Прими нам венац, о јуначка главо!  
Слободе снаго, Српског рода славо!

Јован Хаџић (Милош Светић)



## Црни Ђорђе у Пешти



штван Балог, мађарски глумац, написао је год. 1812. драму „Црни Ђорђе“. У доцнијим својим мемоарима пише о њој и о српским трговцима у Пешти ове занимљивости, које доносимо по преводу (јамачно г. Ђ. Поповића) из „Данице“ за 1868. годину:

„Тада (1812. године) — пише Балог — израдим свој други драмат „Црни Ђорђе“, јуначку игру у три радње. После много трчкарања, молакања, допустити га цензура на заузимање барона Герлајје. Сад је ваљало постарати се за одело, што су узели на се Срби који у Пешти станују. То већ срећније испаде, тако да већ први дан не би доста простора за све који су хтели у позориште. Сутрадан морало се поновити у немачком театру. Требало се и трећи дан представљати, али на по сата пре представљања од вишега места забранише, и давала се место тога пред многобројним гледаоцима весела пародија под насловом „Лирски ђаци.“ Комад се дакле дванута давао, па ипак је три дохотка донео; а како тада није био обичај давати хонораре или тантијеме за прва представљања оригиналних комада, ипак глумци, видевши да писац заслужује награду за свој труд, одредилише 20 форинти шајна у то име од дохотка од преко 2000 форинти. Радост ме није, истина, сасвим обрхвала, али ме је узнела. Само да ми цензура није однела славу, него ми прогони друго моје чедо, Црнога Ђорђа, па му тек после многих година би слободно опет појавити се на позорници. Веле да је и данас у животу, али му је, богме, рухо од старе моде, ишчилело и отрцало се! Више пута сам помишљао да га окрићим, али ни сам немам конца, па опет тек би само крпеж био; или да му дам сасвим нову доламу, али ја не знам доламе кројити по новој моди, јер сам сасвим са својим мислима остао при прошлости.

Некоји добронамерни гледаоци „Црнога Ђорђа“ некако дознаше за мојих 20 форинти, па им то не би право. Зато се договоре, па ме позову у дућан на ћешку од Вацке улице, па преда ме изнесе неколико комада чоје, рекавши: да изберем колико треба за јануне.

— Али, господо, ја, истина, имам 20 форинти, али с тим се не могу у пазар упуштати; још тринута толико требало би ми; него кад узимам — доћи ћу.

Али стари један господар, са благим лицем, потанка ме по рамену.

— Синко, не треба ви да плаћате за то, само ви бирајте; нас неколико трговаца хоћемо да допунимо оних 20 форинти.

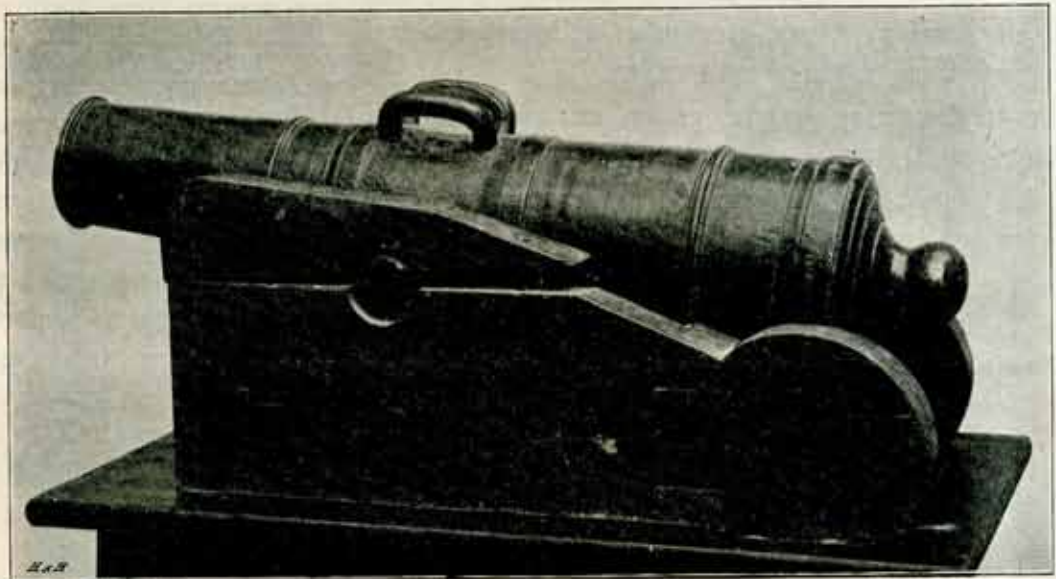
Реч ми застаде; али када још 3—4 трговца исто рекоше, а ја онда, као стидљива млада, с тешком муком пружим прет на један комад:

— Па од овога!

Одмах калфа, који је за тезгом стајао, одреже одатле 7 рифа чоје широке 2 рифа.

На то понисмо по чашу шљивовице у здравље Карађорђу.

Тада је био обичај да у сваком дућану има шљивовице, а то није баш ни тако рђаво било: лакше се уз



КАРАЂОРЂЕВ ТОП ОД КОГА ЈЕ НАПРАВЉЕНА КРУНА

њу могао човек погодити него ли данас уз одређену цену. Међу трговцима, што су ракијали, други један испи чашницу у здравље Црном Ђорђу, па лепом, шареном марамом убриса бркове и рече ми:

— Е сад, синко, хајдемо у мој дућан, и у мојој болти има нешто за вас.

Одосмо. Лепа свилена марама и материја за два прсника већ стоје за мене спаковане. Ја се поклоним и захвалим се, рекавши да нисам достојан толике дарежљивости, па онда понисмо и другу чашницу шљивовице у моје здравље.

— Али сад ће већ бити доста, рекох.

— Е дакако! неће вам ништа фалити, тако добра, права сремска шљивовица.

Душа ваља тако је и било, па у таким приликама човек само пије, јер је све стало до прилике, те ми и опет једну исканисмо у здравље Црнине Ђорђе.

Сад ето трећег трговца са тако веселим лицем, као што га имају само анђели кад чине своје небеско великодушје.

— А сад изволите к мени.

Шта? помислим. Мене, канда, редом зову у Вацкој улици? — Без многог устезања окренем се сасвим јуначки па сам већ и мало већма издигао главу своју, хоћу рећи нос. Упутим се право у први дућан што је био отворен, јер ја, боме, хтедох да заредим све болте у Вацкој улици; али трговац блага лица са урођеном својом веселости дохвати ме за руку:

— Није тамо, синко, овамо, овамо! — И опет ето ме у дућану са робом на риф, где, као и у првом, изнесоме преда ме више комада чоје.

— Изволите одатле изабрати чоју за капут и фрак.

Сад ми избор већ лакше падаше, јер човек се на свашта научи; — мало безобразлука, мало смелости, мало напитости, мало радости, поуздања — па ма колико да се човек пази, тек опет одвуку га. Те вам ја, можете ми веровати, добро промотрим чоју, да не узмем мачку у цаку, па најфинију изберем.

— Од ове одсеците! али руку не скидох с ње, него сам још пазео и на риф, само да ме не преваре, па хтедох своју ствар одмах и кући понети.

— Немојте се трудити, рекоше ми: овај шегрт однеће све то до вас.

И заиста, кад се осврнем, видим шегрта који већ носи чоју за јанунице, мараму, пренике, па и ову чоју прими.

— Пошто је ово? промуцам.

— Платиће Црни Ђорђе! одговори трећи трговац и пружи ми чашу Карловачкога.

— Да живи Црни Ђорђе! викнем одушевљено, па тако испијем оно вино, као да сам у Танталовој кади жедисо бар два дана. А они честити трговци тако се радоваше, као да су штогод добили.

И четврти трговац донесе неки замотуљак у таџиру, па предавши то шегрту, рече: То је за пар чајшира. — Ја сам био узбуђен, па од радости ноге ми мало клецаше, али ту се ипак окренем:

— О, молим вас, морам још једну понити у здравље Црном Ђорђу. То нека је последња. Ово Карловачко вино тако ме дира у срце, и као да ме још већма побуђује на благодарност, а Бога ми, то ми сад и треба; јер не бих рад да ме свет неблагодарним зове. И верујте ми, Господо, толико ћу бити благодаран спрема ваших дарова, да, док од њих руво покројим — као што се у Бога уздам и од сада у Црнога Ђорђа — никад нећу то руво мењати, докле од њега буде и крпа једна.

С тим се опростим од својих добротвора, па ради Црнога Ђорђа пролих и неколико суза! За тим ја и шегрт водисмо један другог кући, јер он ми је морао показати кућу у којој станујем, јер од радости хтедох отићи у Леополдову варош, а овамо сам становао у Јозефовој. — Хвала Богу, сваки зна шта радост учини од човека. Тада има у глави човечјој свакојакних великих и узвишених мисли, којима Бог заслађује горчину живота у овој „плачевној јудолу“. Ватрена младост гонила ме да што пре покројим ово чојано руво и, не знам зашто, да ли што сам се обвезао или што ми приходи нису били добри, ја сам га носио док је трајала и последња крпа од њега.



## Чин Крунисања Његова Величанства Краља Србије П Е Т Р А I.



а дан крунисања Његова Величанства Краља, 8. септембра у 7 и по часова пре подне, сва звона свих отачаствених цркава обзнавила су почетак свечаности, која је почела литургијом а свршена благодарњем.

Кад се Његово Величанство Краљ кренуо из Двора за Цркву, тада је највеће звоно на звонику Београдске Саборне Цркве звонило за све време док Његово Величанство Краљ није дошао у цркву.

На западним вратима, при самом уласку у Београдску Саборну Цркву, Архиепископ Београдски и Митрополит Србије са свима епархијским Епископима и свештенством, у свечаним одежама, дочекали су Њег. Величанство Краља и поднели Му на целивање: Часни Крст, крошећи Га Светом Водом; за тим је Његово Величанство Краљ целивао Св. Јеванђеље и Св. Иконе, а протођакони су за

то време кадили. После овога Митрополит је поздрависао кратком речи Његово Величанство Краља, осењавајући Га Часним Крстом.

Кад је Његово Величанство Краљ пошао у храм, напред ји ишло свештенство и сви Архијереји; протођакони су кадили а црквени хор певао псалма: „Милост и суд воспоју Тебје, Господи...“

Дошав до царских двери, Његово Величанство Краљ три пут се прекрстио и поклатио Вођем Престолу а затим целивао престоу иконе; потом је отишао на узвишено место под црквеним небом и сео на Свој Краљевски Престо. Архијереји и свештенство беху десно и лево, почев од Краљева Престола па до Царских Двери.

Када се свршило појање псалма, Митрополит је ступио на амвон Краљевског Престола и изговорио Његову Величанству Краљу ову реч:

„Благоверни и христољубиви Краљу Србије!

Божјим благословом и дејством Светог и Свеосвећавајућег Духа, по Твојој жељи и вољи, ваља да се изврши крунисање Краљевскога Ти Величанства у овоме светоме храму Твоје престонице. Тoga ради, по утврђеном од старина свештеном обичају древних хришћанских царева и краљева српских, очекујемо, заједно са побожним народом српским, да чујемо из Твојих уста исповест Свете Православне Источне Вере, те због тога и питамо Те: како верујеш?“

Два Архијереја, ставши десно и лево до Краља, поднесоше Му отворену књигу, из које је Његово Величанство Краљ читао гласно „Вјерују“.

По прочитању Символа Вере, Митрополит, осећавајући Његово Величанство Краља крсним знамењем, изговори: „Благодат Пресвјатаго Духа да буде с Тобоју! Амин.“

Затим Митрополит ступи на црквени амвон а протођакон отпоче: „Благослови, владико.“

Митрополит: „Благословено царство, Отца, и Сина, и Свјатаго Духа, није и присно и во вјеки вјеков.“

После ове молитве Његово Величанство Краљ сео је на Свој Престо.

Протођакони изговорише велику јектенију: „Миrom Господу помолимсја.“

Митрополит узгласи: „Јако подобајет Тебје всјакаја слава, чест и поклоненије, Отцу и Сину и Свјатому Духу, није и присно и во вјеки вјеком.“ После тога наступили хорови и одговарања свештеника.

Његово Величанство Краљ устаде.

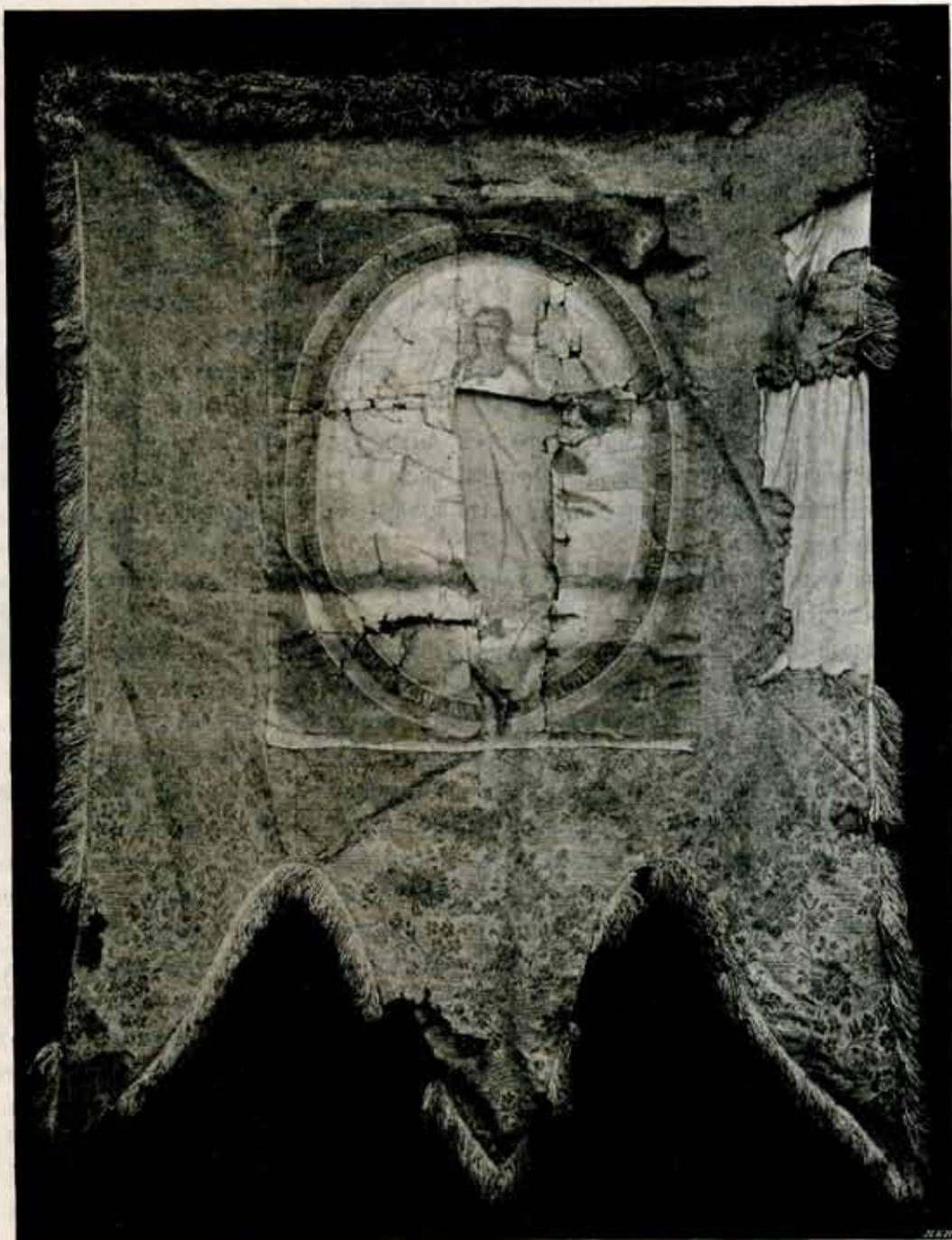
Хор: Слава Тебје, Господи, слава Тебје.

По прочитању Јеванђеља Митрополит и један Архијереј ступише на постоље Краљева Престола и поднесоше Његово Величанству Краљу Порфиру, коју им предадоше носиоци овога знака. Његово Величанство Краљ скиде са Себе знаке Краљевског ордена Цара Лазара, уз помоћ првог ађутанта; заогриу се Порфиром уз помоћ Митрополита и једног Архијереја и лица која су нарочито

била одређена. Затим је метнуо на Себе преко Порфире знаке Краљевског ордена Цара Лазара. Митрополит је гласно говорио: „Во имја Отца и Сина и Свјатаго Духа, амин“.

Кад се Његово Величанство Краљ заогриу Порфиром, протођакон је говорио: „Господу помолимеја!“ а хор: „Господи помилуј!“

Његово Величанство Краљ погнуо је главу, а Ми-



М. ЈОВАНОВИЋ

ПРВА КАРАЂОРЂЕВИЋА ЗАСТАВА

трополит, осенивши га крсним знаком, поврх главе положио унакрст обе руке, и из књиге, коју су држала два протођакона, читао гласно ову молитву:

„Господи Боже наш, Царју царствујућих и Господи господствујућих, Иже чрез Самуила Пророка избравши раба Својега Давида и помазавши јего во царја над људими Твојими Израиљем.“

После молитве Председник Министарства поднео је Краљевску Круну Митрополиту на благослов.

По свршеном благослову Митрополит је предао Његову Величанству Краљу Круну, и Он је метнуо Себи на главу. Митрополит је прочитао молитву: „Во имја Отца и Сина и Свјатаго Духа, амин.“

После овога Митрополит је говорио Његову Величанству Краљу из књиге ову реч:

„Благоверни и Христољубиви Господару, Краљу Србије!

Овај видљиви и вештаствени украс Твоје Главе чити је знак, да Тебе, Главара српског народа, венчава невидљиво Цар славе, Христос, својим божанским благословом, утврђујући Ти владалачку и врховну власт над својим људима.“

Његову је Величанству Краљу, за тим поднесен Скиптар и Државни Шар. Носиоци су поднели ове знакове Митрополиту, који их, по благослову, додаде Његову Величанству Краљу: у десну руку Скиптар, а у леву Државни Шар, говорећи тада ову молитву: „Во имја Отца, и Сина, и Свјатаго Духа, амин“, а из књиге зву реч:

„О, Богом Венчани и Богом Даровани, и Богом Преукрашени, Благоверни и Христољубиви Господару, Краљу Србије! Прими Скиптар и Државни Шар, ове видљиве знаке Краљевскога Ти Достојанства, ради владања над Богом даним Ти народом, за свако жељено добро и напредак његов.“

После овога протођакон је изразио многољетство Његову Величанству Краљу који је прочитао ову реч:

„Господе Боже наших Отаца, и Царе царујућих, Који си створио све речју Својом, и премудрошћу Својом учинио подобним човека, да управља светом правичношћу у правди! Ти си Ме изабрао за Краља и Судију Својих људи. Изјављујем неоцењиво Твоје старање о Мени, и благодарећи кланјам се Твоме величанству. Ти, пак, Владаре и Господе Мој, упути Ме у раду, на који си Ме послао, уразумеј Ме и руководи Ме у вршењу ове узвишене службе. Нека ва век са Мном буде премудрост, која је присутна Твоме престолу. Пошаљи је са небеса Својих светих, да могу разумевати шта је угодно пред Твојим очима, и шта је право по заповедима Твојим. Нека Моје срце буде у Твојој руци, те да бих све могао подесити у корист повереног Ми народа, а на Твоју славу, како бих и на дан Твог суда могао без зазора дати Теби одговор, а кроз милост и дарежљивост Јединородног Сина Твога, са Њиме, пак, благословен си, са Пресветим и Благим Животодавцем Твојим Духом, завек, амин.“

После ове молитве устао је Његово Величанство Краљ, а Митрополит изговорио: „Мир вејем.“

Хор отпева: „И духови твојему.“

Сви присутни, сем Његова Величанства Краља, клечали су, а Митрополит клечећи, у име свега народа, читао молитву.

За овим је Митрополит изговорио кратку поздравну реч Његову Величанству Краљу, а завршио је речима: „Слава Тебје Богу, Благодателу нашему, во вјеки вјеков.“

Хор: „Тебје Бога хвалим...“

После овога почела је света литургија...

Кад је почела литургија, Његово Величанство Краљ скинуо је Круну са Своје главе и дао је одређеном носиоцу, а по свршетку литургије опет је метнуо на Своју главу.

Протођакон, кад је прочитао Јеванђеље на литургији, поднео га је Његову Величанству Краљу на целивање.

При свршетку Причасва прострт је од Краљева Престола па до Царских Двери златоткани простирач, који је обичен златним ширитом, а од Царских Двери до Божјег Престола простирач од црквене тканине.

Пошто се причеститише: Митрополит, Архијереји и остало свештенство које је служило св. литургију, и кад се отворише Царске Двери, тада два Архијереја, у пратњи вишег свештенства, известише Његово Величанство Краља да је време Светом Причешћу, овим речима:

„Благоверни Краљу и Господару наш! Приблизжи се време приопштења Вашег Величанства Светим Божјим Тајнама. Тога ради нека благоволи Ваше Краљевско Величанство поћи Царским Дверима ове свете Цркве.“

Његово Величанство Краљ, предав првом ађутанту Свој мач, сиђе с Престола и у Порфири оде Царским Дверима. Напред су ишла за то одређена лица и носиоци Краљевских Знакова који стадоше пред Олтаром до Царских Двери са обе стране.

Када Његово Величанство Краљ дође Царским Дверима, стаде на златни простирач. Краљевске Знакове: Круну, Скиптар и Државни Шар, држали су носиоци, пред Олтаром до Царских Двери све до краја приопштења Његова Величанства Краља Светим Тајнама, на поставима на којима су при доласку биле донесене.

Митрополит уведе Краља кроз Царске Двери у Олтар. Његово Величанство Краљ ступи на златни простирач пред Светом Трпезом и поклони се. Тада два Архијереја помазаше Његову Величанству Краљу обе стране Порфире. Један Архијереј прочита молитву пред Причешће, коју Његово Величанство Краљ тихо изговори за њим. За тим Митрополит причести Његово Величанство Краља Телом и Крвљу Господњом, по чину Краљевском, то јест, као што се причешћују свештенослужитељи, засебно Телом и засебно Крвљу Христовом.

После овога један Архијереј поднео је Његову Величанству Краљу антидор и „теплоту“ (вино разблажено с топлем водом), а други му поможе опрати руке. Затим један Архијереј прочита са Његовим Величанством Краљем молитву по причешћу.

После молитве, Његово Величанство Краљ вратио се из олтара кроз Царске Двери на Свој Краљевски Престо и сео. Пред Њим су ишли носиоци Краљевских Знакова од Олтара Краљевском Престолу истим редом, којим су ишли од Краљевског Престола до Олтара, када је Његово Величанство Краљ ишао да се причести. Носиоци Краљевских Знакова стадоше десно од Краљевског Престола окренути Олтару.

По свршетку заамвоне молитве Митрополит је поднео Његову Величанству Краљу часни крст на целивање и

Његово Величанство Краљ целивао је крет стојећи; затим Његово Величанство Краљ ставио је Себи на главу Круну, узео Скиптар и Државни Шар и у Своем Престолу са Краљевским Знаковима саслушао стојећи многољетство, које је изговорио протођакон овако:

„Благочерпному и Христољубивому, Богом Венчаному и Превознесеному Государју и Краљу нашем Петру, по-

дажд, Господи, благоденственоје и мирноје житије, здравије же и спасеније, и во вејем благоје посијешеније, на враги же побједу и одољеније, и сохрани Јего на многаја лета.“

Хор отпева: „Многаја лета.“

За тим је Његово Величанство Краљ изашао из цркве.



## С л о м е к и

(УЛОМАК)



х! како лепо исток се румени  
Србије. Шта то красна зора носи  
Матери давно уцвелепој? —  
Устај Србине, ено зоре нове  
Радости вилу буди спавајућу!  
Ено се красна кћи Авале прену!  
Како је лепа! Мајске јој ружице  
На лицу ничу; бела јој се недра  
Љуљкају тихо, као потока вода,  
Кад се лед крави. Она сузи.

О лепе сузе! — Пада на колена!  
Клечите Срби, она с' за нас моли! —  
Ах! спада са ње црно одело! Гле!  
Одећу белу зора јој облачи!  
Како је чиста, као снег планински!  
Како је танка, као бурунцуци!  
Слушајте, Србљи, зора вили збори:

Устај мила сестро моја,  
Дуго траје сан већ твој!  
Ублажила с' судба твоја.  
Устај, мила, па запој!  
Видиш, како деца твоја  
На слатки ти пазе глас,  
Устај, устај, мила моја,  
Обзнани им бољи час!

Прими ово рухо бело,  
И воздушни сана плов,  
Свака душа, свако тело  
Нек осети живот нов.  
Иди у род, дан му јави,  
Снуд разгони туге мрак,  
Радост њима већ заплави,  
Срећа баца на њих зрак!

Диже се ено посестрима верна  
На ноге лаке: ах! је ли икада  
Дијана лепша загрлила ловца  
Љубљеног! — Чујте, ето проговара:

Ој Србијо, земљо најмилија,  
Бери цвеће, за недра задевај,  
И попевај из свег срца твога.  
Дан ти свану, и сунце ограну,  
Хајде, мила, на весеље славно.  
Браћо Срби, свирке удешајте!  
Запевајте, да се горе тресу!  
Сећајте се, шта сте некад били,  
Па гледајте, да ти останете,  
Браните се, дана вам је снага;  
Напредујте, ум ће вас помагати;  
Буд'те браћа, на то сте рођени!

1858 г. („Дѣла Јована Суботића, књ. I, Писне лирске“, стр. 269.)

ЈОВАН СУБОТИЋ



## Карађорђево писма<sup>\*)</sup>

I

### Владики Црногорском

Ваша Високопресвјетлости Светлости, високодержавни княже и  
и митрополите црногорски

Милостивјејши Господине,

Премилостивоје и отеческоје прељубезњејше писаније  
и посланије Ваше од 15. фебруарија 1806. сего лета на  
нас управљеноје примили смо 3. априлија сего с неизре-

ченоју радостију и утјешенијем и разумјели смо све што  
нам из преслаткаго усрдија пишете.

Ми Вама од чистаго сердца и от искрењејше душе  
благодаримо и богу, који је Ваше архинастирско сердце  
к нама и к нашем састојанију и дјелу благорасположио.  
Ми смо то свагда и у сердцу и у мисли имали, да ћете  
ви кад било, сербском народу у ослобођењу велика и  
могућа потпора бити: тако смо и у почетку нашем и

<sup>\*)</sup> Из своје богате збирке Карађорђевих писама, уступио нам је ова три г. проф. М. Вукићевич.

Ур.

до данас све једнако на Вас и на Ваше славне — сербље — црногорске витезове и очи и срце наше обраћено имали, као на једну једину слободну и независну и преславу, уви! без наше кривице изгубљене сербске државе витешку част, која је данас свим сербљем и обрвана велика и преслатка дика! Ви, дакле, и осећате боље укусу слободе и независности, који сте до данашњег дана тако славно њу на утјеху свјех сербов обдржати знали. То ми добро знамо и сав свјет с нама зна и говори: да су Црногорци они Сербљи који ће у општем избављењу прву помоћ роду своме и учинити. За то смо ми свагда Бога молили и данас га са сузама молимо, да он нас с вама соједини, нас — које је љута нужда и невоља натерала, да себе от мучитеља наши и от непокорников нашег честитог цара отбацимо и избавимо, ненадајући се ни на кога другог, него само на јединога Бога и на правду нашу, на благочестивјејшаг цара и на наш прелубезни сербски род којег наше ране бодеду. Да Бог, велим, соједини мисли опште народна дјела наша с вама и да све же међу нама и вама сојуз неразрешими, сојуз грађанства сладчаји и вјечни како што нас је везао свезом крви рода и племена и вјере љубезнејшим за опшечародну ползу нашу и за славу и чест благочестивјејшаг и всемилостивјејшаг вашег, дерзајем решити, и нашег и општег свјех православних Сербов и свјех благочестивих хришћанских народова покровитеља Александра Великог, који је, благодареније Богу дајем, велики и могући сојузник нашег честитог цара. То радост нашу умножава да ви с договором царева у вас повјереног господина брегадира Санковског и са согласијем јединовјерне и јединородне браће наше Бокезов и Далматинцев Боку от Которе и Далмацију от Новог на њи баченога ига општих наших цареј непријатељев французов избавити намјеравате, и како чујемо већ сте их и избавили и тако сте предсачували вашу и за Бокезе и Далматинце приправили сте слободу и независност како ћете заједно уживати под крилом благочестивјејшаг Государа. Боже дај, да и на нас божественоје жребије сије скоро падне, да се и ми у томе браћа ваша назовемо, за које ево већ трећу годину кров нашу проливамо и проливаћемо док срећу опште слободе и независности међу нама не увидимо; за то војујемо и бијемо се и боримо се с љутом нуждом и са сваком невољом да би се једанпут от несноснога ига ослободили. Ах како је крваво тешко отергнути своју слободу опет повратити! Доста смо муке до данас претријели изгонећи између нас царево непокорништво и наше мучитеље. Али сад они како су избегли између нас отишли у Босну и у Румелију, побунили тамо и узмугли Турке и на нас подигли и тако су с целом Босном завадили. Писали смо ми везиру и дивану босанском да ми будући вјерна царева раја ништа противу њи немамо, но да желимо с њима у миру живети, но они завидљиви малој слободи нашој и под јарам свој нас метнути желећи, нису хтели саму истину нашу разумети, да ми данас у овому земану само от нашег цара

зависимо, и да друго ништа не желимо, него да живимо мирни, слободни и безопасни у нашеј зми а под властију нашег честитог цара султан Селима, као његови на всегда вјерни поданици; веће су се из своје злобе сви на нас подигнули, поналили многа села и нахије наше као разбојници, благо наше у Босну отнели; што год бијаше мушко, да и децу у колевци нејаскоше, жене поробише и отведоше, и многа зла по крајинама починише. Тако смо и ми сви заједно и мало и велико устали и бијемо се с пуштајском Босном, која нам толико зла против царево заповести чини; бијемо се страшно без пардона и без помиловања. Ово је, свјетљејши господине митрополите, наше данашње положеније. Никада ми у такој тјесноти били нисмо као данас. Ни свјетли празник воскресенија није нам дражи ни милији био него пришествије вашег посланика и писма, држећи и тврдо вјерујући да је ово Бог послао к нама у највећој нужди нашеј ангела утјешитеља, који је нас развеселио до восхишченија. Ми у Бога и у правду нашу надајући се Бошњацима уступити нећемо, а вас покорњејше и умиљенејше молимо и просимо аки независне и слободне државе прелубезног владатеља и ближњег босанског сусједа, да вооружен посредник будете међу нама и Босном; јако представленија ваша код дивана босанског ништа нама помогла не буду, како што видимо јемачно да помоћи не ће, јербо ови околи Турци диван не слушају, да би диван и хтео мира; и на нас су већ от много страна ударили тако, да ми морамо војску нашу раздјелити и с њима се с великом муком борити; и ако се умноже, како што се говори, једва ћемо им одолети моћи, и воистину бојимо се за будућце. Зато молимо и заклињемо вас крвију сербском, која кров кроз ваше и ваши витезова жале тече, а знамо да је у многих благородних срцах у данашњем времену прекрасно веће и ускипела, да нам се с војском, што се скорије може, на помоћ нађете и да такмича с леђа отуда на Босну ударите, да дижемо све што се честитим крестом крести, да устане и Босна и Херцеговина на општеје свију Сербља избавленије — и да побједимо невјерну нама и цару нашем Босну и да живимо заједно и уједно, како што нам Бог заповједа, који је у нас једну исту сербску кров улио и једним нас благочестијем просвјетлио, тако да живимо и да будемо једна браћа, једно тјело, једно срце и једна душа и љубезни сограђани под једним крилом и покровитељством нам јединовјерног и јединоплеменог, данас у свјету прваг и најславнијег цара, благочестивјејшаг господара всеросијског.

Ово је миса и жеља наша от које ми никада отступити нећемо. Видите, милостивјејши сербски архипастиру и владатељу, да нам ви данас више помоћи можете него што смо ми кадри учинити. А у сваком призрјенију помоћи можете; јербо ми, род и браћа ваша, ми смо у нужди, у оно време, у које ви, као кров и племе и вјера наша, пред цјелим свјетом дужни сте нам помоћи. Немојте то чекати, да ваши и наши непријатељи буду могли рећи: Сербљи би се били избавили и ослободили, само да су им

Црногорци њихови у помоћи били. Ми от части знамо одношенија ваша, која иста и нас љубезније вежу, али ако ви данас у Херцеговину и у Босну с војском не удри-те, знајте да ћемо ми жалосно проћи. Ако ли Бог пре-красно ваше сербско срце расположи, те ви похитате с војском да се сојединимо и да један другом потребна до-давати можемо: учинићемо, у име Божје, оно за које ће нас Србини после хиљаду година благосиљати. Ми смо на свако велико предпријатије готови. Само от вас зависи повратити сербским земљама и опширној стару чест и до-

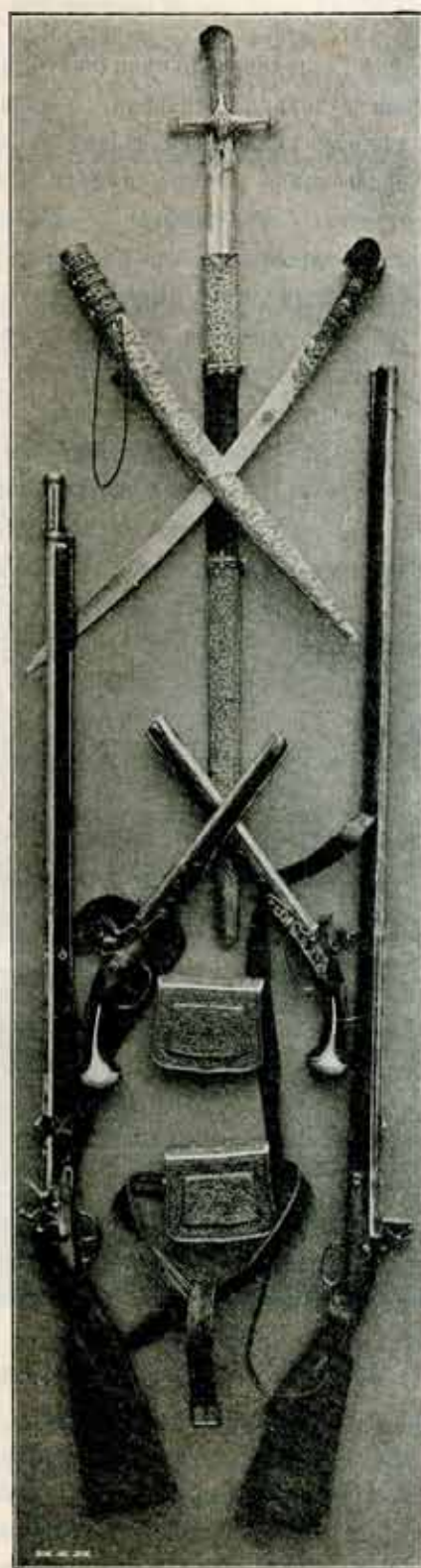
и ваше тајне совјетнике и сву нашу љубезну црногорску браћу. Ми вас и их тако љубимо да ћемо свагда готови бити и кров нашу за вас пролити и остајемо са усердним



КАРАЂОРЂЕВ ОГРТАЧ

стојинство или у вјечни заборав њу и све нас бацити. У данашњој зори ако сви приљезно пред сунце не поради-мо, никада се више за Србина сунце родити неће, да и оним којим до сада сијало — саћи може за навјек. Ово је света истина на данашњем дану и на срдцима нашим написана.

С пуном надежом совершавам ја ово писмо; ја и са мном сав народ сербски препоручујемо се Вама у ми-лост отеческу и просимо за све нас ваше архипастирскоје благословеније и скору дјелствителнују рукопомошч. При том поздрављамо прељубезно све ваше војевode и витезове



КАРАЂОРЂЕВО ОРУЖЈЕ

високопочитанијем Ваше високопреосвјашченејше Књажске свјетлости

(М. П.)

Писано у Смедереву граду  
У Совјету народном  
4. априлија 1806. лета

Покорнији слуга и вјернији син  
**Георгиј Петровић,**  
војда Србон, с соборним  
правитељствујушчим совјетом сербским

## Пивском архимандриту Хаџи Арсенију

У Београду, у главном лагеру,  
27. августа 1804. године

Поштованом Господину Архимандриту Хаџи-Арсенију Пивском и свим духовним чиновима, а нарочито благородној господи обер-кнезовима, војводама сердарима и свој браћи Херцеговцима љубазно и мило поздравље.

Није потребно бити опширан у посланици нашој к вама, браћо, и описивати оне поразе које наносимо Турцима. То је сваком данас познато, али због чега се тучемо нико не може веровати ни знати, до оних само који су под теготним игом ропства турског, као ви љубазна наша браћо Срби. И ми смо имали исту судбину и нема међу нама ни једнога који није био доведен до пагубне жеље: умрети једном или живети поштено. Само нас је то и довело да подигнемо оружје на свога мучитеља и да се чувамо од будућег зла. Свемогући Бог благословио је то, те су од Мораве до Дрине сви градови и окрузи, све до самог Београда, већ покорени, а био би и Београд заузет да не дође Бећир-паша и не учини уговор измеђ нас и Београда. Договор је тај у овом: Турци ће, по изласку из тврђаве, предати је нама у свој исправности и без икаква боја.

Уверени у благост свемогућег Творца надамо се да ће Турци пре сами пасти под иго ропства нашег него што ће они икад више на нас ставити. Цару ћемо своје бити верни, испунићемо дуг и све што нам право нареди.

Љубазна браћо, зар није сад време и случај да се и ви ослободите мука и сједините с нама? Зар ће те жалити да пролијете и последњу кап крви своје за веру Хришћанску, за свету цркву, манастире и слободу целе отаџбине своје? Уједињујте се сви. Послали смо вам човека који ће вас упутити и научити. Таквих, као што је он, има и у Босни, коју је он припремио да се с нама уједини. Сад само зависи од вас, да се почне. Не пропуштајте из руку својих угодно време и толико жељену прилику, драга браћо моја! Уједињујте се и помолите Свевишњем Господу Богу, Творцу и помоћнику хришћанском, ударајте с те а ми ћемо с ове стране на Сарајево и пре него што се месец заврши, с неустрашним духом и с помоћи Божјом пошавши у тај град, наћи ћемо оно небројено благо што су га Турци заграбили од нас и предака наших. Нама, који почесмо тако поштено војевати за крет часни и отаџбину своју, ни један православни цар неће одрећи заштите па чак ни помоћи, јер ми нисмо туђега жудни, већ онога само што је од векова наше; па пошто сви то знају, ми желимо да отето повратимо.

Ето због чега вас, мила браћо наша, молимо и прилежавмо да оружје своје удружите с нашим и да позивате браћу нашу Пригорце, који су под заштиту вели-

ког императора сверуског и благочестивог Александра Павловића, којег нек Бог живи на многа лета! Што се тиче нарочитих извештаја, саопштиће вам их доносилац ове посланице.

Желимо вам што и себи и да сте нам здраво.

Ваши доброжелатељи, главне војводе:

Карађорђе Петровић  
Јаков Стефановић  
Васа Чарапић  
Јанко Катић  
Сима Марковић  
Живко Дабић  
Никола Грбовић  
Бранко Николић  
Капетан Радић Петровић  
у име целе Србије

(Ово је писмо превео на руски и штампао га гроф Григорије Милорадовић у: „Чтеція из Императорскогъ Обществѣ Исторіи и древности русскіихъ при московскомъ университетѣ“, 1880. Т. IV, стр. 24—26. — Пошто нам није познато да је српски оригинал игде објављен, доносимо га у преводу са овог руског издања).

## III

## Јакову Ненадовићу

Високоблагородни господару Јакове, нам брате љубезно!

Што смо от Бога желели, то смо и получили. Браћа наша премила и предрага, Москови, у вторник т. ј. 18. овог месеца у вече дођоше к нама, а у среду у јутру ударисмо на турске шанцове, и Турче из осам шанцова победисмо и побисмо, по шанцовима и на пољу до 1500 Турака кромје рањени што је на месту остало; што је живо остало, не зна се куд је који побегао. Мула само са 10 Турака у Видин на једној влашкој кобили живот свој сачувао. Отесмо онда њихове хатове и рахтове и све што су год имали, тако, који су утекли — да су с голом душом утекли! Један пун сандук дуката; 25 ока чепенки, и остала блага, тонова и кумбаре, што су имали све освојисмо. —

Гушанца смо затворили са 500 Турака у четири шанца, и сад га бијемо с њиним кумбарама и топовима: са свију страна тако смо га опколили, да с Божјом помоћи, уздамо се за 3 дана жива из руке извући га. От наше стране на том страшном боју пало 200 момака, от Москова 130. Хвала Богу, с толишном штетом душмана надбисмо, онакву силу што је на нас пошла била.

Те вам новине от овога краја јављам, да изволите свој браћи хришћанској на знање дати — сви да се веселе, радују, да Богу благодаре за његову милост — и да се храбре и кураже све боље и боље на душмана.

Поздрављајући вас и све ваше војводе, љубим вас.

(Н. П.)

У Штубику 21. јунија 1807.

Истини

Карађорђе Петровић  
верх. серб. командант



## Карађорђе у својим писмима



купилачу још вазда несрећеног и непокупљеног материјала за биографију Карађорђеу, указујемо на још један пут којим ће се доћи до извесних података, који довољно карактеришу овога српског вођа и износе душу његову. Нижу описа разних догађаја додајемо ово неколико извода из Карађорђевих писама, што их је писао, или у перо говорио и слао виђеним Србима оног доба. И ако, због кратког времена, не стигосмо да прегледамо сва до сада објављена и необјављена писма његова и да из њих повадимо сва места која износе по-

беду на непријатеља и да ме с радостним гласом посетите, но Вам особито препоручујем, да се не упустите лудо и с мало војске да ударате, да се не покварите први пут наспрам турака."

(Из писма Алекси Ненадовићу, 14. новембра 1811.).

### III

#### Карађорђе о војном вежбању

„Особито за тобџије и капларе и проче које зекцирате весма је мени драго и по вољи, но само с мерама, да им не буде много и досадно; но и' понеколико и од-



Д-р М. Николит

Долазак пред цркву

гледе и душевне особине Карађорђеве, — пружамо за сада ово неколико примера, желећи да покрену ма ког Србина да овај посао изведе до краја.

### I

#### Карађорђе и Правда

„Нисмо ктели са свим људе од нас одбијати, јер који к нама иде оном се ваља суд држати и правцу изнаћи, јер рећи ће: кад код Г. Ђорђа суда нема а оно нигди нема.“

(Из писма Проти Матеји, 5. маја 1812. год.).

### II

#### Карађорђе о првом бојном огледу

„Разумевам да и Ви пред турке одлазите, који оће на Церову да ударе, зато желим да Вам Бог даде по-

морити ваља као пред Благе дане, а у нас непрестано по једна кнежина стоји на зекциру у Тополи.“

(Из писма Јеврему Ненадовићу, 30. фебруара 1812.).

### IV

#### Карађорђе о чуми

„Тврде и честе страже да наредите и сасвим границу да затворите са Турцима и никаква састанка нико да нема из Турске; што се овамо понесе, ништа да се не прима, а одовуда у Турску који понесе — све у беглук узети, зашто се у Стамболу и у Турској велика болест појавила, чума; зато тврдо затворите штоно рећи ни птица да не прође нити који да се састаје са оним људима који су у Турцима за живот; који би се такви уватио свој живот оће изгубити.“

(Из писма проти Матеји Алексићу и војводи Јеврему Јаковљевићу, 17. фебруара 1812.).

## Карађорђе о турској тактици

„На шанце види се да ударати неће, него само ће умасерити; зато ви оставите по неколико војске у шанцима и по неколико напољу сакривене резерве нека стоји, како би, ако Турци пођу у траве и којекуда, да ови с поља дочекују; прочу војску сву соједините са Г. Симом и пред везира идите; најпре главу гледајте забуните а репове после ласно.“

(Из писма проти Матеји, 6. јула 1813.).

## VI

## Карађорђева наредба о муницији

„Цебане колико се сад код вас находи да јавите; никому до времена кад се на битку пође да не дајете; пушке ко на празно меће да каштигујете с 25 батина и ансом.“

(Из писма Живку Шљивичу, 11. јануара 1812.).

## VII

## Како Карађорђе пише пуномоћство

„Ја га шаљем у лицу моме, који би му се противио, буди који, за главу ће се ономе судити; штогод би коме буди који старешина заповедио за наше воља, да га имају слушати.“

(Из пуномоћства Николи Шкул-свићу, 21. септембра 1808.).

## Карађорђев позив за скупштину

„Старо што је, ваља рачуни да се предају; за то дођи, сви на скупу да будемо и о свачему да се разговоримо. Сви ћемо говорити, чија боља буде ону да примамо реч.“

(Из писма Петру Добрићу, 19. децембра 1810.).

## IX

## Карађорђева тактика

„Зато вам препоручујем, да како ово наше писмо примите и разумете, одма незадржано са војском вашом на онај крај похитите и пађите се тамо око Крушевца, како ћете моћи на оне Турке наступати који од Ниша на нас пођу, а отуда од отога нашега краја и тако никакве силе Турске нема, и ви, находећи се туд по тим брдима, више тек Арнауте подбуњујте да се више подижу.“

(Из писма Антонију Пљавићу, 23. јула 1813.).

## X

## Карађорђе о војводама који на своју руку извештавају руског изасланика

„Да мотрите да ни један војвода, буљукбаша или кнез никакова разговора нити поразумија с грофом не држи преко вас; ако би који преко овога преступио имате јавити нам.“

(Из писма Павлу Поповићу и Јовану Манојловићу, 24. новем. 1811.).

C.



## — ❧ Листићи ❧ —

(ПЕСМЕ У ПРОЗИ, ПРИЧИЦЕ, ИМПРЕСИЈЕ)

## Батал џамија

Ко неби знао у престоници за онај крај што се зове Батал-џамија?

Некад је на томе огромном простору, што се сада у облику квадрата пружа између Вукове гимназије и старог гробља с једне, и позадинне краљевог двора и Скопљанске улице с друге стране, била велика башта, у средини које се дизала једна од највећих џамија.

Ново доба оборило је џамију и читав низ осликих турских кућа, што су се око џамије чичкале; од оне огромне баште нема данас ни трага. Пре неколико година престоничка општина је засадила тај квадрат багреном и дивљим кестеном. А сто година пре тога ту су расле смокве и бадеми, вишње и ораси. Данас нема жива човека, који би памтио да је крајем осамнајестог и почетком минулог столећа ту била раскошна башта. У средини баште дизала се једна од највећих џамија, позната под именом Бела џамија.

Цео крај и околина око Беле џамије били су насељени Турцима. Њихове су се куће пружале према смеревском друму, који је одатле и почињао. Лево, испод баште, водио је пут на Ташмајдан, где су се, у време напада на варош, скривале породице српске са децом, а десне низали су се дудови, који су обележавали, да је између њих царски друм.

Сад нема ни баште, ни Беле џамије. Од почетка устанка, па до шесте године Карађорђе је непрестано нападао на Београд, докле га најпосле није освојио. Бела џамија пала је 1806 године. Оборио ју је сам Карађорђе, што је ђколне турске становнике веома заплашило. Оног истог дана кад је Карађорђе џамију из тона оборио отерао је Турке из вароши и приморао да се са свим повуку у београдску тврђаву, коју је, такође, после неколико месеци освојио.

Незнатна је била Карађорђева војска, али се била добро утврдила више тркалишнога брега, код места сада

званог „седам кућа.“ На том је месту Карађорђе поставио своју артиљерију, и одатле је гађао на Београд. Пуцало се већином на град и на цамије.

Тек што је освануо Св. Андрија, разданило се, а Карађорђе нареди својим тобџијама да отпочну палбу.

Карађорђе је с виса посматрао Београд. Највише је упадала у очи Бела цамија; она је била на највишем месту, највиша и најближа тоновским устима.

Нишанџија, неки Живко из села Пиносаве, примети куда блуди вождов поглед.

— Како би било да скинемо Белу цамију? запита он.

— Ако можеш... немој да нам чебана иде на јалово, рече му Карађорђе.

— Е, да видиш...

Груну топ. Кад се дим растурио погледаше према Белој цамији — минаре стоји као и пре.

— Батали... поче вожд.

— Дај још једну...

Напунише топ. Карађорђе поклекне иза њега, стаде оком одмеравати и помицати лево и десно, док не стаде. Кад би готов он се измаче и окрете.

— Пиносавац...

Живко изиде пред војда.

— Е, сад удри!

Рикну топ. Кад се дим растера — мунарета није било изнад цамије. Тоновско ђуле као да га је пресекло.

Турци, којих је било много у цамији и око ње, уплашише се кад видеше како српска ђулад обарају и цамије те нагоше збуњени бежати у град. Тог истог дана просто опусте и Бела цамија и околина њена — оставише Турци и куће и све по кућама. Остале цамије су у вароши радиле, али ова опусте: сами је Турци баталише; имам у њој није окујисао, нити се чула мујезинова песма о сабаху и њиндији. Баталише сами Турци цамију и рекоше за њу „батал.“ И оста „батал.“ После неколико година прозваше и цео крај „Батал цамија.“ То име задржало се до данас.

\*

Време је положило своју руку и на раскошну башту и на забатаљену цамију: после неколико година врт са свим опусте, цамију Срби сруше и камен од ње употребе за подизање других грађевина. Но име, које су сами Турци дали својој цамији „батал“ остаде јој до данашњег дана.

Сам крај на коме је била башта са цамијом био је променљиве судбине. Педесетих година прошлога столећа на том простору огромне рупчаге и кречане. Неколико година доцније, на средини саме пољане, где су стајали остаци од цамије, налазили су се велики каменити римски гробови са натписима. Седамдесетих година општина подигне кантар за мерење сена, креча и рогате марве. Сад

опет покушава, да на оном месту, где је пре сто педесет и двеста година била велика башта, подигне парк. Неколико година говори се да ће се на супротној страни према дворекој башти подићи скупштинска зграда; али како се ради проћи ће још сто година, а неће бити ни парка ни скупштинске зграде.

М. П.



Д-р М. Николић

Крунисање Њ. В. Краља Петра I

## Отаџбина

(у спомен отогодишњице)

У данима радости, одушевљења и нада; у данима сећања на сјајну и бурну прошлост, на људе који су као дивови васкрсавали, борили се и гинули; у сећању на витешка и славна дела њихова која су свет задивљавала; — ко да се не сети тебе, драга Отаџбино, тебе која си сломљена и заробљена трајала дане у туђинском ропству, тебе која си била ратничко попрште туђе најезде, и чију су децу водили туђи силници, да лију своју крв за другог; тебе драга Отаџбино, која ниси имала ни имена свога; тебе, коју унижену, потиштену и смирљену, дигоше и оживеше јуначким прегнућем, беспримерним пожртво-

вањем и памећу, твоја деца. Јест, моја мила Отаџбино, твоја деца, дотле невиђена, нечувена, опасана ликом, без средстава, без оружја, без икакве спреме, сем јуначког срца у грудима и тврде воље за слободом, тебе ослободише ропства — и гле, данас после 100 година, ти си виђена, славна, ти си уздање слабих и потиштених, страх тиранима. Благо нама с тобом, славна наша Отаџбино. И кад данас славимо 100 година рођења твог, ми се сећамо и оних див јунака што ослобађајући тебе, себе ставише у бесмртнике. Успомена на њих драга нам је, и најпознији нараштаји сећаће се имена: Карађорђа, Хајдук Вељка, Ненадовића, Синђелића, Рајића и других, та има Вас као звезда на небу, као песка у мору. Србија је пуна ваших гробова, она је Ваш Пантеон. И тој Србији, тој Отаџбини, матери нашој, костурници предака наших, оваплоћеном идеалу жеља и нада њених и наших, намењујем ове ретке, сећајући се речи Хорацијевих *„Слатко је и славно за отаџбину умрети.“*

\* \* \*

Питате ме шта је отаџбина? Хоћете да вам прикажем, да је опишем, да дам дефиницију њену? Не тражите то од мене, други су бољи и умнији од мене то урадили, а мени допустите да их цитирам.

1.

М. Ђ. Милићевић:

„Имаш ли мајку, — имаш пуна уста њеног меденог имена; — имаш ли оца, — имаш снагу и заштиту; — имаш ли брата, — имаш узданицу; — имаш ли сеју, — имаш милошту и разговор; — имаш ли драгу, — имаш миље срцу, цвет животу; — имаш ли чедо, — имаш наду на васкрс; — имаш ли своју кућницу, — имаш своју слободичницу; — имаш ли блага, — не зебеш од оскудице; — имаш ли школе, — знаш да ће ти деца гледати умним очима; — имаш ли цркву, — знаш којим се путем земља с небом разговара; — имаш ли силу и власт, — имаш моћ да помажеш и да грешниш; — имаш ли имена и гласа, — живиш у један мах на више места; — јеси ли стекао славу, — живиш и после смрти!

„Али има једно имање веће од свега тога; има једно благо нада сва та блага; има једна тековина, у којој свака друга, ма каква била и ма колико вредила, сама заузима једно место по цени својој, онако, као што заузимају своја места иконе у светом храму Божјем.

„То је тековина нада све друге тековине, то је благо нада сва друга блага, она носи име свето, она се зове — *Отаџбина.*“

2.

Алексис Вилибалд (Вилхелм Херинг):

„Шта је Отаџбина? Каква је чаролија у имену њеном? Шта заноси слух, шта узбуђује крв, шта зажа-

рује очи, шта надима груди, кад у туђини чујеш туреч? Који се никад нису видели, чија срца у домовини нису једнако куцала, тамо где се њихов језик не разуме, они су браћа, а непријатељи се грле. Шта је Отаџбина? Гомила песака под нашим ногама? То ветар развеје. Је ли она земља на којима плодна поља доносе вајде нашим очевима? Једна поплава све то однесе, а гробови твојих предака постају прах, један земљотрес поништи варошица и сама брда сурвава; је ли неплодан и нанесен песак и мртав муљ твоја Отаџбина? Да није вода што жубори? Све то у море иде. Таласи у којима се ти купаш, сутра ће заплускивати туђе обале. — А ваздух над тобом? Облаци јуре, а исте звезде светлуцају над тобом на Уралу као и на подножју Алпа. Да нису поколења људска? Она расту и умиру, а душевна расположења свугде су једнака, и најближи суседи окрећу леђа један другом. Да нису они што једним језиком говоре? Грађански су ратови од вајкада били најгрознији. Па где су онда границе тога појма? Је ли село где си се родио? Је ли округ где говориш као и ти? Област? Јесу ли области које су владоци добили наслеђем, размењом, освајањем, које су вештачки приљубљене уз државу? Зашто јој је граница тако сужена, зашто није Србија, Словенија? Зашто не Европа? Да ли није сећање на заједничку опасност, на велика дела јунака? То би онда најбоља Отаџбина била војска смелих голаћа, без куће и огњишта; тада би морски гусари имали најлепшу Отаџбину. Је ли општа корист, заједничко образовање? То би онда твоју Отаџбину требало да тражиш у Бомбају, и на обалала Темзе и Сене. Је ли једна крв, једно порекло? О како се распарчава свака држава, како се ближњи отуђују а браћа разбратимљују. Је ли Отаџбина само један фантом? Слободу, љубав, врлину, ти не видиш, ама ти је тумачиш онако како су те научили. *Отаџбину не можеш протумачити, али ти је осећаш.* — Бацаш имање у пропаст, њој жртвујући; њено је име јек ваздушне трубе, који из дубине извлачи, потреса и буди што је најсветије у теби а ти сам срљаш за све то у смрт. Па ипак је то нешто. Отаџбина је чаробан храст са лишћем и цвећем, који се храни ваздухом, водом, земљом, песмом, музиком, говором и мислима. Дрво усисава уздахе и веселе усклике нараштаја који цветају и вену. И ако бура уздрма круну његову, то ипак у Еоловој харџи његових грана брује гласови векова. Његов је лист јак заклон од кише и сунчеве припеке. Одмарај се под њим, радуј се његову хладу и одбрани, послушај у његову врху хиљаде гласова и старе песме; — *али не поткопавај његов дубок корен, храст је горе зелен, и буди задовољан.*“

\* \* \*

И теби, драга Отаџбино наша, земљо патње и искушења, јуначких подвига и славних дела, нека би на стогодишњем слављу твога васкрснућа био општи завет све деце твоје: да те бране, чувају, славом и врлинама увен-

чавају, сећајући се бесмртнога Карађорђа и славних му другова, који су те волели и кад си била у жалости и очајању; кад су споменици славних предака били у развалинама; кад је небо над тобом мутним облацима било

покривено; кад се од деце твоје чуо само уздах и шепат по гудурама, а весео крик и урнебес туђинских ордија.

*Слава нека ти је, Отаџбино драга!*

—ски.



## Свечана представа у Краљ. Срп. Нар. Позоришту

**Д**ан крунисања, 8. септембар, завршен је свечаном представом у Народном Позоришту, која би била одвећ досадна — и ако то не би требало да је — да публика ове вечери није била мало интересантнија, бар за гледаоца што није био обавезан да дође. Почевши од краљевске ложе са високим гостима, све ложе у партеру и првој галерији биле су заузеле дипломатијом, изасланствима и нашим великодостојницима, а и сва остала места су била попуњена вишим чиновницима и многим гостима што се поводом ове прославе стекоше у Београду. Пред овако разноврсном и свечано расположеном публиком Народно Позориште је требало прославити овај знаменити дан тиме што би програм представе био испуњен одломцима из каквих оригиналних бољих дела, уз неколико пригодних ствари, које би се спремиле нарочито за ову прилику, где би се, на пример, извели некоји најважнији моменти из историје српскога народа, особито нагласити моменат оснивања српске државе пре сто година, јер је ова година и прослава тога великог дела; или најзад, ако то није било могуће, приказати лено, у целини, какав добар оригиналан комад. Али наша позорнична управа није учинила ни једно ни друго, ма да је покушала оно прво, само са мало успеха.

Вече је почето Јенковом увертиром „Српкињом“. Место ње, мислим, требало је спремити какву нарочиту увертиру (као што се у оваквим приликама обично ради) и не знамо зашто то није учињено. Без сумње да се и то хтело, али на неколико дана пред саму представу, те ствар није могла бити готова. Уосталом, изгледа да је и цела представа било спремна тек онако, на брзу руку. — Осим Маринковићева „Народног збора“ остале су још три тачке, у првом делу програма, о којима би требало рећи коју. Прва је одлична Маринковићева композиција „Српска Песма“ (хор уз пратњу оркестра), која је дошла одмах за увертиром. Композиција је у сваком погледу савршена и учинила је врло добар утисак на публику. Тако су бар и странци имали шта чути ове вечери. Што се тиче V. чина Цветићеве драме „Немања“, могао се са свим изо-

ставити. Да су празне и досадне фразе Цветићева стила надокнађене, то јест забашурене, сјајном свитом и војводама Немањиним, ове би сцене и личиле на нешто. Али оно неколико статиста у похабаном оделу не бејаху довољни за то, те ова тачка испаде врло бедно. — Последња тачка у првом делу била је крунисање Душаново,



Д-р М. Николит

Излазак из цркве

по слици Паје Јовановића, са неколико стихова што их је написао Јован Дучић. Слика је привукла приличну пажњу, јер је била лепа и живописна, бар таква се мени учинила са галерије. Завети оним шаренилом на позорници једва и чујасмо Душана, који је врло усиљено нешто говорио, да се једва распознаваху стихови. Може бити да

је томе мало крив и сâм Дучић, чији стихови, често врло лепи у лирској поезији, као да нису најпогоднији за позорицу, али то не могу позитивно тврдити, јер сам ипак чуо два три ваљана стиха. Свакако, цар Душан је могао много лепше говорити. Уосталом, биће довољно када кажем да га је приказивао Милутиновић.

Други део програма почет је Крстићевом „Патетичном увертиром“, згодном ствари за овакве прилике. — „Дед и унук“, дијалог од Милорада Митровића, врло је обична ствар. Из ове се сцене види како су планине биле заштитник сиротиње, место где се јавила слобода са нашим

Искрено да кажем ово ми се вече није свидело, а сумњам и да јесте коме. Често пута сам био много задовољнији каквом безначајнијом прославом, али овај програм, овако састављен и изведен, не би био добар ни за какву прославу. Изузимајући музички део, који је захваљујући Маринковићу био добар, имало се слабо шта чути и видети. Сва она три комада (о „Немањи“ већ и не треба говорити) не вреде много. Апотеоза Карађорђу није особито изражена, а и мисао није ни мало оригинална; исто тако „Дед и унук“ и „Крунисање Душаново“. Па бар да су ове ствари добро приказане, било



М. Јовановић, фотограф

Одлазак у двор после крунисања

дедовима који су гинули за њу. Деда позива унука да се закуне тим великим људима, да ће и он бити такав Србин и поћи њиховим трагом; унук се заклиње, а ту заклетву прати некаква грмљавина. И деда и унук требало је да боље говоре своје стихове, нарочито унук (Иличић) који као да није ни прочитао раније своју улогу. Чак ми се чини да сам чуо, кад се заклињао српским јунацима, и име Смаил-аге! Али мора бити да сам пречуо; иначе не знам како би му се могла таква глупост опростити. — Одевирана је затим позната песма „Падајте браћо“, коју је инструментисао Петар Крстић, па је затим завршено вече апотеозом Карађорђу, сценом у стиховима од Јована Дучића, са свечаним маршем Исидора Бајића.

би и којекако. Али оне су ишле не може бити горе. Стихови лоше рецитовани, инсценација слаба, маскирање рђаво, досадне паузе између појединих тачака, једном речи види се да је све било спремљено брзо, олако, са мало укуса и воље. А то свакако није лепо. Ако не рад нас (ми смо навикли и на горе ствари), а оно је требало бити пажљив зарад оних људи са стране који нас још добро и не познају, и који немају прилике да чешће овамо свраћају.

Овакав програм, који би, може бити, био добар за какво путничко друштво, управа није смела изводити у Краљ. Срп. Нар. Позоришту.

М. Ч.

## БОРБА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ (1804. — 1815. ГОДИНЕ) И НАША ЛЕПА КЊИЖЕВНОСТ

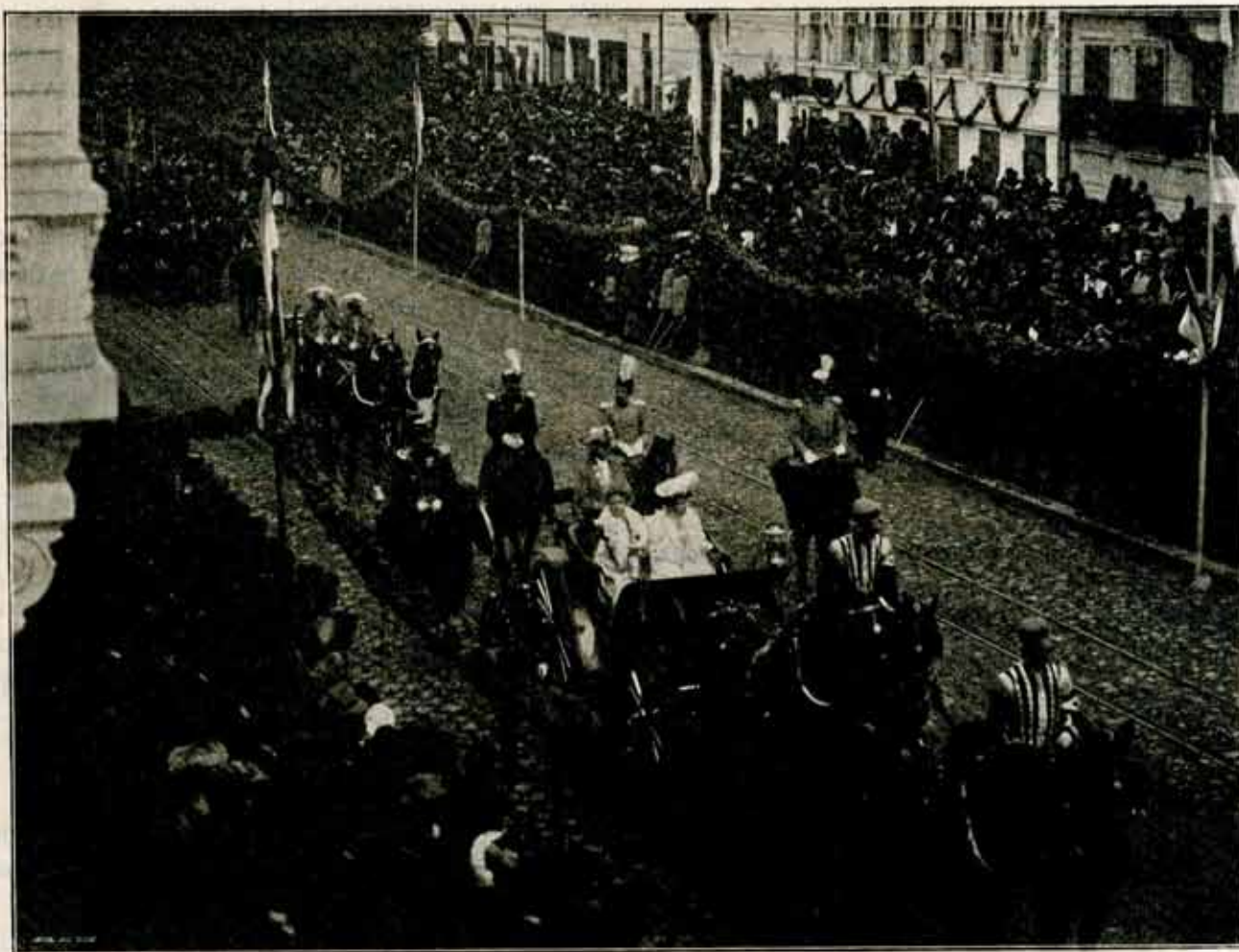


Српска Књижевна Задруга, као једна од најјачих просветних културних установа у Српску, узела је учешће у прослави стогодишњице почетка борбе за ослобођење нашега народа од Турака. Ово учешће било је скромно, али онако, како је Књижевна Задруга, као друштво за издавање и ширење српске књиге, могла и требало да се одужи успомени оних, чијој херојској борби имамо данас да захвалимо и за државну самосталност своју и за културно-просветно напредовање своје.

поведачи за своје умотворе узимали грађу из ове борбе за ослобођење.

Верујући, да ће овај рад г. Дачића интересовати наше читаоце, ми га овде доносимо у кратком изводу.

Борба нашега народа за ослобођење од Турака, која се јавила у почетку 1804. год. готово једновременно и у Шумадији и у ваљевској Колубари, мисли г. Дачић, није била неочекивана. Годинама припремана и подржавана животном снагом нашега народа, онда је само убрзана неспособном дахијском владавином, кад је нашем народу у београдском пашалуку већ била дошла у подгрлац душа.



М. Јовановић

Њ. В. Кнегиња Милица и Њ. В. Кнегињица Јелена

10. септембра одржана је годишња скупштина Задругина. Она је имала два дела: свечани и службени; у свечаноме делу је било прослављање борбе за ослобођење. У свечаноме делу је прво потпредседник Задругин, академик и проф. Велике Школе, г. Љубомир Јовановић, у лепој поздравној речи истакао значај борбе за ослобођење и изнео разлоге, са којих и Српска Књижевна Задруга узима учешће у прослављању стогодишњице почетка те борбе. По том је тајник Задругин, г. Живојин Дачић, прочитао свој рад *Борба за ослобођење (1804—1815) и наша лепа књижевност*, у коме је, у кратком прегледу, изнео: како су и колико су наши песници и при-

О првим успесима народнога устанка у београдскоме пашалуку врло се брзо разнесе гласи и преко граница пашалука, и у свих Срба ојачаше наде у боље дане српскога народа. Ти гласи врло брзо пређоше преко Саве у Земун, где је тада живео и радио там. књиговезац *Гаврило Ковачевић*, који, одушевљен гласовима о борби своје прекосавске и прекодунавске браће, оставља за тренут свој књиговезачки алат и песмом поздравља народни устанак у Србији. Још крајем 1804. године, дакле исте године кад је и устанак почет, већ је била у Будиму штампана Ковачевићева *Пјесма о случајном возмућенику из Србије*. — Ковачевић је био први песник српски

који је за своје песме узео грађу из борбе нашега народа за ослобођење.

После се ређају и други: *Вишњић, Доситије Обрадовић, Арсо Јеленић, Никола Мишић*, и остали пезнати и лепо знати књижевни радници наши, још у току првога устанка песмом поздравише овај устанак. Али ни њих није тако много, и ако је још у оно доба било сразмерно доста радника на српској књизи, од којих су многи и многи писали и стихове.

И све до *Симе Милутиновића Сарајлије* с муком се могу наћи у нашој лепој књижевности помени о борби за ослобођење, Милутиновић је био први, на готово и једини српски песник, који је како ваља схватио прави значај борбе нашега народа за ослобођење, и највећи део своје поезије посветио овој борби, опевајући све знатије догађаје и јунаке из ње.

Г. Дачић се нарочито задржао на Милутиновићу, особито на његовој *Србијанци*, изnoseћи, у кратком прегледу, све што је Сарајлија певао о борби за ослобођење, жалећи што је Симић језик мало незгодан, те су и Србијанка и остали Симићини списи врло неприступни српским читаоцима, те данас многима, па чак и најкомпетентнијим синовима нашега народа, познати само по имену и ономе, што о њима написаше пок. Св. Вуловић и пок. Ђ. С. Ђорђевић.

После Сарајлије помиње Петра Петровића Његоша, Бранка, па се мало више задржава на Јакшићу, који је, као прави народни песник, опевао и неке моменте из борбе за народно ослобођење.

Летимично прегледа моменте о овој борби у песмама: Петра Соколовића, Исидора Стојановића, Светозара Малетића, Јована Драгашевића, Војислава Илића, Драгомира Брзака, па прелази на драматске списе наших песника, у којима су за предмет узети догађаји и јунаци из борбе за ослобођење.

Прво помиње Јоакима Вујића и његово *Отатије Београда*, израђено по Балугу, па онда ређа драмате: *Хајдук Вељко*, Јована Драгашевића, *Кара-Ђорђе*, Симе Милутиновића Сарајлије, *Аиотеоза великом Карађорђу*, Ђорђа Малетића, *Кнез од Семберције*, Бранислава Ну-

пића, *Станоје Главаш*, Ђуре Јакшића, *Таковски устанак и ослобођење*, Матије Бана, *Кнез Милош*, Николе Максимовића, *Кнез Милош Обреновић*, поп Стевана Поповића, *Бој на Дубљу*, Панте Срећковића, *Бој на Пожаревицу*, Јована Несторовића и Љубомира Ђирића и др.

Напошетку износи како су и колико српски приповедачи узимали из борбе за ослобођење нашега народа грађе за своје приповетке и романе, и помиње све наше приповедача, који су захватили у ово непресушно врело за нашу историјску приповетку и роман: Јована Ст. Поповића, Јоксима Новића Оточанина, Владана Ђорђевића, Милана Ђ. Милићевића, Јанка Веселиновића, Косту Петровића, Драгутина Илића.

Г. Дачић налази да српски песници и приповедачи нису довољно одужили свој дуг ономе времену, из кога се почео препорађати наш народни живот, и оним нашим великанима, из чије је проливане крви изникла нова, препорођена Србија. Они су и стигли и могли да опевају и богове и божице из јелинске митологије, грчке клеџе и сулиоте и шпанолске племиће, а не доспеше да по заслуги како ваља представе оно херојско доба из наше новије историје, којему имамо поглавито да захвалимо за све што данас имамо, нити да славом увеличају Карађорђа и Милоша и остале њихове сатруднике, чијим је напорима васкрснута данашња Србија.

Али г. Дачић не криви за ово српске песнике и приповедача, јер налази да има много узрока, ради којих су они овако поступали. Он оставља да другом приликом и на другоме месту о свему овоме опширније проговори. Сад само исказује наду, да ће наши песници и приповедачи у брзо обилато захватити из овога времена, које им се само нуди, и да ће и Карађорђе, и Синђелић, и хајдук Вељко, и Милош Обреновић, и Сима Ненадовић, и Танаско Рајић, и сви други велики преци наши бити опевани и окићени у српској књизи онако, како су то својим великим делима заслужили.

На завршетку говора г. Дачића сви су присутни устали и придружили се његову узвику: — Слава великим немарима српске слободе! Слава им!

Д.



*Знаци Краљевскога Достојанства.* — Круна Н. В. Краља Петра I. изливена је од Карађорђевог тона, те је тако добила симболичан значај тежњи и идеала свега српског народа. И круна и скиптар и шар и копча за плашт израђени су у Паризу а по нацртима проф. Мих. Валтровића. Краљев плашт (в. слике на којима је Н. В.

Краљ огрнут њиме) има типски облик свих плаштова; врло је велик и израђен од тешке кадиве вишњеве боје. Огрлица је широка, повраћена и постављена хермелином, као и сва ивица у ширини од једне шаке. Поред хермелина цео је плашт врло богато искићен и опточен златним везом, који је од самих крстића, с уметнутим грбом на

црвеној свили у медаљонима, и цвећа у облику љиљана. И нацрт за плашт израдио је г. М. Валтровић. —

*Место код Орашца на ком је уговорен устанак.* (Фотогр. Ж. Марковић). — Крајем јануара 1804. год. беху у Орашцу, на месту које показује наша слика, окупљени: Карађорђе, Главаш, Прота Буковички, Марко Катић, Матеја Каратошић и још око 500 устаника. Ту је Карађорђе изабран за вођа, и ту је започет устанак 1804. г. Прота Буковички обучен у одежду примио је заклетву устаничку по црквеном закону.

*Карађорђев топ од ког је направљена Круна.* — У Народном Музеју чува се овај топ, од чијих је усана начињена српска краљевска круна. На дан крунисања избачен је из њега први поздравни метак. —

*Прва Карађорђева застава, Карађорђев огртач и Карађорђево оружје.* — Сви ови аутентични остаци и успомене на Први Устанак и на Карађорђа, чувају се данас у Народном Музеју. —

*Долазак у цркву, Крунисање Њ. В. Краља Петра I, Излазак из цркве, (по снимцима Д-ра М. Николића), Одлазак у двор после крунисања и Њ. В. Кнегиња Милица и Њ. В. Кнегињица Јелена (по снимцима М. Јовановића, дворског фотографа).* — У чланку „Чин Крунисања“ наћи ће читаоци све моменте овог црквеног акта, а све слике саме собом говоре речито о свему што представљају. — Ваља нам напоменути, да су снимци Д-ра М. Николића у његову личној власништву, те је задржао и право репродукције. —



## ХРОНИКА



### Паметар 1804. године

*20. јануара 1804.* у петак пред вече дахија Мемед-ага Фочић посече у Ваљеву на Колубари ниже Ђуприје оборкнезове Алексе Ненадовића и Илију Бирчанина и главе им пободу на свој чардак. Фочић је прво био примио на име откуна 20,000 гроша. Алекси је тада могло бити 54 године, а Бирчанину око 40. Бирчанин се родио у Суводању под Медведником. Исти дан убију Турци архимандрита Хаџи-Ђеру од манастира Мораваца, кнеза Стевана Палалију из Бегалице, буљубашу Јанка Гагића из Болеча, кнеза Јована из Ландола, Мату буљубашу из Липовца, буљубашу Гаврила Буђевца, кнеза Петра из Забрђа, кнеза Марка Чаранића из Белог Потока а после недељу дана погубе у Београду, на Варош-канији, архимандрита Боговађскога Хаџи Рувима.

*24. јануара 1804.* Карађорђе побије Турке, који су били дошли из Ваљева у Тополу да га убију, пошто је дахија Фочић Мемед-ага пре тога убио у Ваљеву Алексеу Ненадовића и Илију Бирчанина.

*30. јануара 1804.* Карађорђе са 300 Срба запали хаџи у Бањи, а у Сибници потуче неколико Турака.

*31. јануара 1804.* ноћу, у шуми код Орашца, 300 одабраних Срба са Карађорђем, Станојем Главашем и др. завере се да устану на Турке. Буковички прота Танакије Антонијевић примио им је заклетву и благословио их. На његов предлог једногласно је Карађорђе изабрат за врховног вођа и народног старешину.

*1. фебруара 1804.* Карађорђе запали у Орашцу турски хаџи и зароби 12 Турака од којих узме оружје и одело. Срба је било 2000. Истога дана запалише Срби

хаџи и у Тополи. Тога дана разасла Карађорђе писма виђенијим Србима позивајући их да дижу устанак на Турке.

*3. фебруара 1804.* Карађорђе убије у Сибници 16 Турака који су били дошли из Београда, а 17 обезоружа и зароби.

*7. фебруара 1804.* Карађорђе прими у Тополи дахијске изасланике који су му обећавали 500 кеса, ако умири народ. Али се не погодише, јер је Карађорђе искао да се Турци затворе у градове, и да за њихову погодбу јамчи Аустрија.

*11. и 12. фебруара 1804.* био је у селу Дрлуни под Космајем први судар између Срба из Београдске Нахије и дахија. Дахија Аганилија буде рањен у ногу и побегне у Београд. Аганилија је био дошао на договор са Карађорђем, да се мире, али Карађорђе није хтео мира с Турцима. Случајно се окиде пушка једном Турчину, те се мало побеше; неколико их погубе, а уз Аганилију рани се и Станоје Главаш.

*15. фебруара 1804.* прота Матија Ненадовић пободу заставу на Бранковичком вису и брзо искуни 700 људи. Ово су били први устаници на Турке из Ваљевскога и Шабачкога краја.

*15. фебруара 1804.* униште Срби 400 бећара што их је Пазваноглу из Видина послао дахијама у помоћ; само 16 Турака умакну у Београд и донесу дахијама црни глас.

*15. фебруара 1804.* Срби запале јаничарски хаџи на Љубинићу, те тиме почне устанак и у Колубари.

*16. фебруара 1804.* у Хасан-пашиној Паланци покушаваху дахијски изасланици да се помире са Карађорђем; али им беше узалуд, јер не хтедохе дати тражена јемства. Дахије су на договор послале и Београдског митрополита Леонтија.

*19. фебруара 1804.* Срби отму од Турака Палез (данашњи Обреновац).

19. фебруара 1804. Карађорђе стигне са војском под град Рудник где му се придружи Руднички војвода Милан Обреновић.

23. фебруара 1804. Шабачки Турци под Мусагом (братом дахије Фочића) сукобе се у селу Вељину са војводом Јаковом Ненадовићем, Живком Данћем и Поп-Леонтијем. Ту погибе ага Арапацић-бег, а од Срба буљубаша Шајило Лазић. Срби сузбију Турке у Свилеву, где их после 5 дана разбије Јаков.

27. фебруара 1804. дахије са Београдским паном држаше диван о српском предлогу за помирење: да се Србима не смета у трговању са Београдом, да Турчин не ступа у српско село, да Срби сами предају пашин харач. Паша је препоручивао дахијама да пристану на ове погодбе, али дахије не хтедохе.

28. фебруара 1804. војвода Јаков Ненадовић са Поп-Луком побије на Свилеву Шабачке и Босанске Турке и посече их 270. Ту су се борили са својим четама славни хајдучи Дамјан и Григорије Недићи из Осечке, Ђорђе из Остружња и Дамјан из Котешнице.

28. фебруара 1804. на Покладе, пред вече, удари Карађорђе на Рудник. Срби запале неколико кућа и конаке Сали-аге, Рудничкога Бика, и потуку 86 Турака.

29. фебруара 1804., у зору, Турци под предвођењем Пореч-Алије напусте Ваљево и побегну у Ужице и Соко, пошто су их Срби дан пре надбили и град запалили.

5. марта 1804., ноћу, уочи Белих Поклада, Срби дочекају код Јелен-Камена или Јеринина Гроба и разбију Рудничке Турке који су бежали у Ужице. Турака погибе 200, међу њима Ужички муселим Алих Хаџић (Алија Џавић) и Карановачки муселим Пљака. Остали Турци са Сали-агом, Рудничким Биком, пробише се кроз Србе.

6. марта 1804. стигне Карађорђе на Врачар код Београда са 3000 људи и одмах из Београда изиде 2000 Турака и ту се бише 9 часова. Срба беше неколико рањених, а Турци оставише 20 мртвих, међу којима беше и Крагујевачки муселим Хасан-ага.

7. марта 1804., ноћу, Миленко Стојковић са 1000 другова сузбије Турке од Трњана у Пожаревац.

9. марта 1804., ноћу, 500 турских атлија под Тосун-агом од Јагодине растерају Србе под Баточиним, који су у Баточини били опколили 250 Арнауца. Али Карађорђе код Кијева дочека Тосун-агу и убије му до 400 атлија; с остатком утекне Тосун у Јагодину, а 250 Арнауца у Баточини сви погину. Срби добију леп шићар у коњима, оружју и т. д.

11. марта 1804. војвода Јаков Ненадовић зло побије на Думачи Шабачке Турке који падосе у његову заседу. Срби изгубе 8 другова, а добију многе коње, оружје и новце. Турци на то запале Шабач и потуку многе Србе.

13. марта 1804. дахија Кучук-Алија изиде из Београда са 600 момака и 12.000 дуката, да мири народ, али не сврши ништа ни силом ни милом.

13. марта 1804. војвода Јаков Ненадовић са Поп-Луком отме на јуриш Шабачки град, а Турке стера у тврђаву коју опколе. Срби изгубе 180 другова. Тврђава се предала 20. марта.

15. марта 1804. разбије Карађорђе Кучук-Алију код Ропчева, кад је овај из Јагодине са Гушанац-Алијом ишао у Београд. Турци нагну бежати у Београд, али их код Лештана дочека Васа Чаранић, убије 60 Ту-

рака и 20 коња, али и Кучук-Алија и Гушанац побегну у Београд.

16. марта 1804. Карађорђе по други пут удари на Јагодину; узме град на јуриш, оплени га и запали, многе Турке побије и посече. Међутим Кучук-Алија са Гушанцем похара и запали Карађорђеву кућу, али Карађорђе у потери код Ропчева а Васа Чаранић код Лештана побију преко 100 Турака и добију много плена.

20. марта 1804. дахија Агалија испадне из Београда са 500 Турака. али га Карађорђе одбије. Турака погине 50. Срби заробе бимбашу Мехмед-агу.

21. марта 1804. била је у Остружници прва скупштина коју је Карађорђе сазвао да се договоре шта да се ради.

9. априла 1804. Срби из Београдске, Крагујевачке и Јагодинске нахије ивадохе скупштину у Остружници где се договоре за даљи рад у устанку и за управу народну.

16. априла 1804., на Лазареву Суботу, на Чокешини код Лешнице опколе 7.000 Турака под Али-паном Видајићем и Мулом Ножином до 500 Срба са Јаковом Ненадовићем, и, пошто Харамбаша Ђорђе Ђурчија уступи у Цер, по жестоку боју савладају их; једва се Јаков Ненадовић избави са мање него 200 друга. Ту су изгинули, између осталих, Недићи Дамјан и Григорије, Дамјан из Котешнице, Ђорђе из Остружња. У то време предао се Шабач Србима, и Турцима остаде победа без плода. Турци су ишли Шапцу у помоћ, али се преполовљени вратисе у Босну, пошто Чокешину попалише. Срби су се пре боја причестили у манастиру.

17. априла 1804., на Цвети, предаде се Шабач војводи Јакову Ненадовићу и Поп-Луки Лазаревићу.

28. априла 1804., посредовањем генерала Женепа, био је у Земуну састанак Београдских Турака са Карађорђем и српским старешинама. Потодба се милаго, јер Срби икаше живе дахије у руке.

6. маја 1804., дође Карађорђе на Врачар са Крагујевачком и Рудничком војском. После 3 дана стигосе и Ваљевска и Шабачка војска.

9. маја 1804. Београдски Турци ударе на Србе на Топчидерском Брду. Срба погибе 7, а удави их се 17. Срби ипак одолеше. Ту погибе Стојко Батинић, добар јунак.

18. маја 1804., пети дан пошто је Карађорђе стигао са војводом Миленком Стојковићем под Пожаревац, предаду му Турци град. Срби добију много оружја, коња, 10.000 оваца и 50 кеса новаца. Карађорђе пусти Турке у Ниш и Видин. Одмах за тим разбегну се Турци из Браничева,

29. маја 1804. борио се Васа Чаранић са Турцима код Винче и мораде уступити.

4. јуна 1804. испадну дахије из Београда са 800 коњаника и 500 пешака, али их Срби сузбију. У том боју паде Турака 100, Срба 50.

12. јуна 1804. босански везир Бећир-паша пређе Дрину са 4.600 војника, да по Султановој заповести казни дахије, а Србе умири. По Карађорђевој наредби Срби га дочекаше свечано.

14. јуна 1804. био је на Врачару окршај између Срба и Турака.

18. јуна 1804. дахије испадну из Београда са 2.000 људи, али их Срби узбију патраг. Срба изгубе 80, Турака 350.

10. јула 1804., по жељи босанскога Бећир-паше, био је у Земунском контумацу састанак дахија са Србима. И овај састанак остаде без резултата, јер Срби искахе да Аустрија јамчи за погодбу.

6. августа 1804. дахија Мусага Фочић ненадано дође из Босне у Шабац, камо га Турци, противно погодби са Србима, пуште. Он посече 70 српских глава, ископа своје благо и срећно се врати у Босну. Да би за ово неверство казнили Шабачке Турке, оду на њих војводе Јаков Ненадовић, Јанко Катић и Сима Марковић, али у сукобу изгубе 60 другова, а Турци се затворе у тврђаву, коју Срби после дугог времена једва отму (1807. г.)

17. августа 1804. дође у Београд нови паша Сулејман Стамболија; али крцалије, које подбадаше Бећир-паша, не хтедохе га примити у град.

26. октобра 1804., босански везир Бећир-паша врати се из Србије у Босну, не свршивши ништа. Срби му за њим пошљу топове и цебану, што није могао понети. С њим је Карађорђе начинио примирје до 1. јануара 1805. године.

Ђ. Поповић.



#### СВЕЧАНА СЕДНИЦА КОНГРЕСА ЛЕНАРСКО-ПРИРОДЉАЧКОГ

Свечано отварање конгреса извршено је у Народном Позоришту. Већ пре 10 часова седишта по свима ложама и галеријама била су заузета публиком оба пола, која је живо и с допадањем озго посматрала долазак српских лекара и природњака и словенских им другова. Српски учесници заузимали су седишта у партеру а на позорници за столовима су се ређали часници а с десне стране у поткругу заузимали су места представници словенски.

У 10 часова појавио се Краљ, кога поздравиле устајањем и сложним „Живео!“ и учесници конгреса и сва публика.

Затим је г. Сава Грујић, министар-председник, отворио конгрес, поздравивши га у име Краља и владе и изјављујући решеност и Краља и владе да помогне овај корисни и научни подухват и морално и материјално, доказујући ту вољност Краљевим протекторством „Друштва за чување народног здравља“, и објављује да је конгрес отворен, коме жели срећан рад. Овом поздраву одазвали су се гости и сви присутни са „Живео!“

Д-р Јован Данић, као председник конгреса, изјављује своју неописану радост, што му је пала у део част да председава првом оваком конгресу. Напомиње тешкоће за приређивање овога конгреса. Али су све оне минуле; свануло је овој давнашњој мисли од онога дана, када су се лекарима придружили природњаци. Овом подухвату ишла је свему на руку данашња влада; али београдска општина, која и иначе доста чини за све свечаности редом, помогла је обилато овај конгрес, те су они у стању да овако лепо дочекају своје миле госте из српских крајева и словенских земаља. — Описује петвековне патње српскога народа, који није могао никако а камо ли уноред са срећнијим народима да прати науку и развија се културно, те је у томе заостао од западне и северне словенске браће. Али он за своје ослобођење не дугује ником и све своје тековине извојевао је сам, а својим одупирањем, против источњачкога варварства заштитивао је и запад и његово културно развиће. Па ипак је он и у

овом кратком културном животу дао неколико научњака светскога значаја. И ту помену њих и славна имена словенских капацитета — покојних, а не живих, пошто се неки од њих налазе данас у нашој средини, те неће да вређа њихову смерност. Он поздравља учеснике овога конгреса и миле госте из српских крајева и словенских земаља; захваљује Краљу што је удостојио Својом походом отварање конгреса и отвара свечану седницу.

И овај говор поздрављен је, а при помену имена Краљева, уз клицање у маху поустајаше и гости и публика.

Председник београдске општине г. Коста Главинић, изјављује своју радост, што види тако одличне представнике наше словенске браће и словенске науке, који су својим присуством удостојили овај конгрес и српску престоницу. При опажању заосталости Београда нека се сете, да је још пре четрдесет година постојала, недалеко од овога места где се овај конгрес отвара, грозна Стамбол-капија, која је претила и самом животу. Поздравља добродошлицом све госте а нарочито представнике словенске, чијим је доласком овај конгрес постао израз словенске солидарности. — Бурним „Живео“ и „Na zdar“ поздрављен је овај председников говор.

По том председник конгреса поче представљати поједине словенске госте, које су присутни уз усклике срдачно поздрављали.

Д-р Јарослав Хлава, после приказа од стране председника, на чешком језику изјави своју радост што је доживео да учествује у овом конгресу као некада у Московском Свесловенском Конгресу и препоручио је словенску заједницу, која нам је једина залога за светлу будућност.

Д-р Горјановић Крамбергер, председник Наравославног Друштва из Загреба, поздравља конгрес и жели да буде предходница и за будућу заједницу слободних народа.

Д-р Рајнов, из Софије поздравља конгрес у име Софијског Вишег Училишта, и радује се, што данас словенски научњаци славе у престоници братске Србије словенску славу.

Д-р Раковац, председник друштва хрватских лекара, истиче радосно прихваћање српскога позива од стране хрватских лекара, радује се културном напретку славног српског народа за ово кратко време његовог ослобођења и жели му још лепшу будућност и конгресу најбољи успех.

Д-р Јанечек, универзитетски професор из Загреба, у поетском поздраву захваљује браћи Србима, што су својим позивом Хрвата доказали, да оно корито, које нас раздваја географски, није сметња нашем братству. Српски народ слави две славе: помен великом Вођу и његовим див-јунацима из устанка и састанак словенских научњака, која овом приликом оличавају словенску заједницу. На једном месту рече: „Као што пчелица купи нектар из мирисне руже, па га снама у кошницу, да га са другима подели, тако и ви, браћо, дозвасте сву осталу своју браћу да и они ту част поделе.“ — Овај је поздрав особито бурно поздрављен.

Д-р Едо Шлајмер, Словенац и оператор из Љубљане, уз захвалност на позиву, истиче лепим јужним наречјем своју радост, што су српски научњаци срећно изабрали прилику за овај конгрес, када се слави стогодишњица Карађорђева и на престолу је Краљ Петар Карађорђевић. Прослављање знаости јужнословенских народа он сматра као предзнак јединству свију Словена од Триглава

до Балкана и од Балкана до Ловћена, а да ће томе јединству сјајна звезда Карађорђевића бити преодница и заштитница културнога напретка свију јужних Словена.

Д-р Јиндрих Загорж, градски саветник и представник Златног Прага (при помену овог имена захори се „живео и „Na zdar!“), на чешком језику поздравља Краља, српски народ, сву словенску браћу и конгрес, захваљујући на позиву и препоручујући братску слогу, која ће Словене одржати.

Д-р Богдан Чавов из Варне, у одушевљеном говору поздравља конгрес и захваљује на части, којом је удостојен позивом на конгрес у српској братској престоници, у коју су позвати Словени са свију страна, да се у мислима уједине и сложе, те тиме утру пут словенској солидарности. — Ова последња реч изазвала је све учеснике и публику на особито допадање.

После овога је председник д-р Данић предложио лица за почасне председнике у појединим одсецима конгреса, што је конгрес акламацијом усвојио, а по том је објавио да је свечана седница тим завршена и умолно је чланове конгреса, да дође сваки у свој одсек у 3 часа по подне.



#### Југославенска Уметничка Изложба

ИЗворна тачка уметности лежи у људском нагону и тежњи, да своје осећаје и размишљање изрази извесним трајним формама, које су посредник између свакодневног човека с једне, и његових најдубљих осећаја и мисли с друге стране. Такве мртве форме прожете људским духом јесу уметничка дела. Када су праоци људскога рода, да би својим осећајима и мислима створили одушке и дали видљива израза, почели подизати споменике у ма којој форми, онда су постала прва уметничка дела. Први жртвеници, надгробни споменници или гомиле камења подигнуте по бојним пољима, јесу први почеци пластичних уметности. Такви примитивни споменници налазе се где год су људи живели, а познати су под именима менхира, долмена и кромлеха. Таква дела су се мало разликовала од случајних природних формација; она су била примитивне материјализације наивног људског духа. — Ну људски дух, — гоњен у напред оним светлим нагоном, који су Јелени дивно изражавали племенитим титаном Прометејем — људски дух није лебдео на једноме месту већ се кретао у напред. А у колико су се људи духовно више развијали, у толико је и њихова уметност бивала знатнијом и савршенијом; један критички поглед на културни живот ранијих векова, па и садашњости, потврдиће нам то најбоље. Идући овим реалним критичким путем, доспећемо до правила без изузетка: што су један народ или епоха културнији бивали, у толико су дотични уметнички производи знатнији. А када је тако, када је напредак у уметности јасна потврда културног и општег напретка, онда је савим појмљиво, да ће сваки српски и југословенски пријатељ морати ову изложбу двоструком радошћу поздравити: као знатан културни корак у напред, и као почетак културног сједињења Јужних Словена.

Је ли ова изложба свој главни задатак испунила тј. је ли она карактеристика нашег духовног живота и огледало нашег живота у опште? У главномо јесте. Она нам јасно показује, да је Југославија од Запада културно завишена и да је њена пластична уметност још и сувише млада, па да би могла бити еквивалентни израз нашег живота и наших карактерних особина. Југословенска пластична уметност је један од оних калема, узабраних у оилемењеним западњачким вртovima, помоћу којих ће се наше стабло преобратити у питомо. Прве цветове и плодове нашег преображајног стабла изнела је пред нас I. Југословенска Уметничка Изложба. Она нам је дала врло видљива доказа, да се онај позитивни процес препорађања извршава код нас врло брзо. Зато нека је хвала иницијаторима ове изложбе, нашој Великошколској Омладини.

Рад Приређивачког Одбора био је тежак. Он је имао да сакупи у главномо негруписане југословенске уметнике, да без изложбене зграде, и готово без материјалних средстава, приреди изложбу, која би била огледало нашег културног стања и достојан претеча за нас тако важног покушаја, као што је културно сједињење Јужних Словена. Када се узму у обзир побројане незгодне околности, онда се мора Пр. Одбору искрено честитати. — Што осветљење није било најбоље, што је по неки простор био и сувише тесан или незгодан, што су неки радови били незгодно наменени за све то није Одбор крив, јер још немамо изложбене зграде. Од debit-a не може се захтевати савршенство.

Не слажем се са поступком Одбора, да и наши ђаци са сликарских академија учествују на овој изложби са својим академским студијама. Без сумње је Одбор таквим поступком хтео, — ако је тај поступак његовом иницијативом и постао, — да публици представи будуће српске уметнике. Таквом покушају не би се могло ништа приговорити — да је испало за руком. Пракса је одавна потврдила истину, да такви радови нису и не могу бити карактеристични за индивидуалност уметникову, а није ни потребно спомињати, да у њима не може бити ничег национално-карактеристичнога. Нашто онда такве радове излагати? Да је Одбор позвао наше академске ђаке да учествују на овој изложби, засебно као и сада, са својим самосталним покушајима и академским студијама заједно, онда би му несумњиво испало за руком, да нам прикаже с максималном јасношћу наше будуће уметнике.

Српски Оцењивачки Суд могао је бити у примању радова оштрији, а по неки уметник уздржљивији, како не би публици реметио и отежавао уживање у многим врло добрим радовима, а сам Суд доводио у непријатан положај.

Опширнији извештај о Изложби донећемо доцније.  
М. Ж.



\* У част крунисања Краља Петра била је 8. о. м. у Народном Позоришту свечана представа „Из Српске Прошлости“, слике и сцене из народних песама: I. Српкиња, увертира од Даворина Јенка. II. Српска песма, песма

Милорада Митровића. Музика Јосифа Маринковића (Мешовити хор уз пратњу оркестра). III. Крунисање Душаново, сцена у стиховима, од Јована Дучића. По слици П. Јовановића). IV. Народни збор, од Маринковића. V. Вечера у Крушевцу. VI. Косово, увертира од Јенка. VII. Косовска битка, слика. VIII. Повратак с Косова. IX. Пронаст царства српског. X. Ветру с Косова, балада од Топаловића. XI. Краљевић Марко брани славу, XII. Стари кнежев марш, од Шлезингера. XIII. Маргита и Рајко војвода. XIV. Старина Новак. XV. Дахије. XVI. Хајдук Вељко, марш од Реша. XVIII. Заклетва, по Јокићеву причању, сцена од С. XVIII. Освојење Београда. XIX. Освојење Београда у слици. XX. Апотеоза Карађорђу, сцена у стиховима од Јована Дучића. XXI. Свечани марш, од Исидора Бајића. (Мешовити хор и оркестар).

\* 7. о. м. одржала је Академија Наука свечани скуп, на ком је академик проф. Љ. Јовановић прочитао своју расправу. „О Карађорђу и Првом Устанку“.

\* 9. о. м. свечано је отворен Војни Музеј у Горњој Тврђави. Пред многобројним посетиоцима, на отвореном пољу, прочитао је генерал Јован Драгашевић своје предавање о Првом Устанку и значају овог музеја. Нарочито је уважени говорник обратио пажњу и искрено изнео војне под Карађорђем и начин војевања у то доба. —

\* 7. о. м., у 11 часова пре подне, свечано је отворен Музеј Српске Земље. Академик Јован Жујовић поздравио је сакупљене посетиоце и свечаним говором отворио приступ у ову нову и знамениту културну тековину српског народа.

\* У част стогодишњице приређен је, 10. ов. мца. у вече, на простору Батал-Цамије велики монстр-концерт на ком је суделовало преко 200 војних свирача.

\* У низу програма за прослављање стогодишњице српског устанка и Краљева крунисања, приређене су 10. о. м. трке и карусел на Бањици. У официрској трци суделовало је 12 јахача, од којих је прву награду добио коњички капетан г. Ђ. Кретић, другу коњички поручник г. Вл. Милићевић, а трећу коњички поручник г. М. Жујовић. — Карусел је изведен на највеће задовољство присутних, а нарочито атак коњице на пешадију и артиљерију.

\* Представници словеначког народа, који су узели учешћа у прославама стогодишњице и крунисања, упутили су, при овом поласку, Београђанима ово братско и значајно писмо преко српске журналистике: „Пригодом свог одласка из краљевског Београда, осећамо да нам је дужност, да се најсрдачније захвалимо приређивачком одбору, својој г. г. колегама и београдском грађанству, за све лепе дане што смо проживели у срцу јуначке Србије. — Ови дани нека задобију по плодима својим историјску важност и тврди реални темељ реалне југословенске узајамности. Упознавајмо се, проучавајмо један другог дубоким занимањем, онда ћемо се моћи истински љубити; онда тек бићемо браћа једне мисли, једне душе, истих циљева и истих победа. У озбиљном раду и у интензивном проучавању заједничких интереса југословенских грађимо свој спас! — Живели Срби! Живео краљевски Београд! Живела заједничка наша домовина! До скорог виђења!“ —

\* 5. о. м. одржана је свечана седница великошколског друштва „Побратимство“ у спомен стогодишњице српског устанка. Председник Љ. Нешић отворио је седницу и поздравио искреном добродошлицом српске госте, браћу Хрвате, Словенце и Бугаре. — Н. Антула, слух. философије, говорио је о историји и значају Првог Устанка.

— Хрват Хенрик Кризман захваљује за дочек, изјављује да Хрвати искрено суделују у овој прослави и жели да се изведу још тежије и чвршће везе између Срба и Хрвата. У истом смислу говорили су веома одушевљено и Георгије Георгијев, Бугарин, и Грегор Жерјав, Словенац.

\* У недељу, 5. о. м., био је на Булевару пријатељски састанак омладине југословенске. И неколико старијих, виђенијих представника југословенских узело је учешћа у овом скупу. Том је приликом хрватски књижевник г. Стјепан Радић, у дугом и веома лепом говору, изнео своје мисли о одношајима Југословена које он сматра једним народом. Говорили су још: Хрватски народни посланик Д-р Смодлака, бугарски великошколац Челенгиров, словеначки ватрени омладинац и студент Грегор Жерјав, и Србин Д-р Милан Марковић.

\* Југословенски Омладински Конгрес отворен је у понедељник (6. о. м.) у 9 часова пре подне. Конгрес је поздравио председник „Побратимства“ Љ. Нешић. За председника изабран је Словенац Грегор Жерјав, а за потпредседнике: Георгије Георгијев (Бугарин), Хенрик Кризман (Хрват) и Љубомир Јовановић (Србин); за секретаре изабрани су: Кедрман (Словенац), Басоричек (Хрват), Чанков (Бугарин) и Н. Антула (Србин). — За тим је Челенгиров реферовао о бугарским културним приликама од најстаријег до најновијих дана; за тим је Јанко Претнер, Словенац, концизно и сасвим прегледно изнео историју словеначког народа, развитак словеначке књижевности и борбу са Германством. Говорио је о одношајима према влади и о страначким приликама; о потреби народних школа и о нерасположењу владе да их отвара; о покрету словеначких студената и народа за словеначки универзитет; о културним и социјалним установама; о друштву Св. Мохорја, Словеначкој Матици, Планинском Друштву и Соколима. Цео говор саслушан је са јединственом пажњом. — За њим је Хрват, правник Мишко Деркос изнео слику Хрватске културе и књижевног препорођаја. Истиче нарочито борбу слободног духа са клерикализмом, која је и данас на дневном реду. Говори о уметности, а нарочито најновијој која је прегледно представљена у Југословенској Сликарској Изложби. — Правник М. Смиљанић, Србин, говорио је о културним, политичким и привредним приликама српског народа пред устанак а за тим је изнео данашње стање свих поменутих прилика. — После ових реферата, који изнесоше у у најкраћим потезима прилике јужних Словена, прочитани су многобројни поздрави из свију крајева југословенских, после чега је председник закључио седницу желећи да она буде импулс за даљи што бољи рад познавања и узајамности братских народа на словенском југу. —

\* На расписани конкурс за медаљу-споменицу прве сликарске југословенске изложбе стигло је до сада седам пластичних нацрта. —

\* У очи дана Краљева крунисања пуштене су у саобраћај јубиларне поштанске марке. Нацрт је израдио скулптор г. Ђ. Јовановић, а марке ће се употребљавати до краја ове године. —

\* Тодор Борни, новинар из Пеште, и Љуб. П. Ђирић, професор, израдили су „Албум Београда“ приликом свечаности о стогодишњици и Краљеву крунисању. Издање је елегантно и украшено са преко 90 слика, уз које је текст на српском, француском и немачком језику. Може се купити у радњи Ј. М. Павловића и Коми. —

\* У 196. бр. „Трговинског Гласника“ (8. сент.) штампан је подлистак: „Како карактерише Карађорђа и

његово доба један савременик.“ Подлистак је извод из дела што га 1808. написа и штампа Иван Каменцкој, под натписом: „Servien. Eine historisch-geographische — statistische Skizze.“

\* У истом броју „Трг. Гл.“ штампао је проф. М. Вукићевић свој чланак историјско-политички „1804.—1904.“

\* На уметничкој југословенској изложби суделовали су Срби: Ана Влаховић, (1 рад); Бета Вукановић (16 радова); Ђорђе Јовановић (16); Ђорђе Кретић (12); Јосим Даниловац (12); Марко Мурат (8); Надежда Петровићева (1); Паја Јовановић (3); Пашко Вучетић (10); Петар Рањосовић (1); Петар Убавкић (10); Ристо Вукановић (4); С. Роксандић (2); Ст. Тодоровић (3); Урош Предић (2); ученици Српске Сликарске Школе у Београду: Каролина Рот, Косара Јоксичева, Љубомир Ивановић, Милица Анђелковићева, Наталија Цветковићева; ученици Сликарске Академије у Минхену: Александар Секулић, Драгомир Глишић, Ђорђе Михајловић, Јован Кешански, Љубица Филиповићева, Христифор Црниловић; ученик Сликарске Академије у Паризу: Милан Милованић; Државна Штампарија: Ксилографско одељење, Литографско одељење, Цинкографско одељење, Петар Аличић. *Бугари*: А. Вјешин, (2); А. Михов, (1); Г-ђица А. Ходина, (1); Александар Божинов, (5); Антон Митов (5); Атанасов, (1); Борисе Михаилов, (1); Васиљ Димов, (2); Д. Даскалов, (1); Иван Ангелов, (12); Иван Мркичка, (10); К. Којчев, (1); К. Маричков, (1); М. Васиљев, (2); Марин Георгијев, (4); Н. Петров, (1); Никола Михаилов, (12); Ото Хорејим, (4); П. П. Морозов, (3); Петко Класуров, (1); С. Дојчев, (1); Ст. Ковачев, (1); Стеван Иванов, (2); Тодор Маврадинов, (3); Х. Илијев, (1); Х. Тачев, (11). *Хрвати*: Бела Чикеш ил. Стојадиновић, (9); Бранимир Шенца, (2); Вруно Вауер, (1); Владимир Вецић, (1); Влахо Вуковић, (3); Драган Мелкус, (3); Емануел Видовић, (3); Зора плем. Прерадовић, (1); Иван Мештровић, (4); Иван Типов, (4); Јосиф Вауер, (5); Јосиф и Марија Вауер, (29); Јосо Бужан, (7); Клеменс М. Цончић, (14); Отон Ивековић, (6); Роберт Ауер, (4); Роберт Франгеш Михановић, (20); Рудолф Валдец, (9); Томислав Кризман, (10); Фердо Ковачевић (1); Целестин М. Медовић (10); *Словенци*: Август Бертолд (12); Августа Шантељ (6); Александар Саша Шантељ (7); Антон Ажбе (1); Антон Гвајц (10); Гвидо Бирола (4); Залка Новаковићева (3); Иван Вавотић (5); Иван Грохар (10); Иван Кердић (4); Јосиф Ајлец (1); Јосиф Герм (4); Јосиф Зоља (6); Јосиф Шморанцер (1); Максим Гаспари (5); Матеј Стернен (3); Матија Јама (16); Мелита Ројиц (2); Мивка Раковец (1); Петар Жмитек (10); Рихард Јаконић (14); Роза Клаји (1); Ружица Север (3); Светослав М. Перуци (7); Ф. Тратник (1); Целестин Мис (2); Фердо Весел (12); Хенрика Шантељ (8); Хинко Спрекар (1). —

\* Руски званични орган „Правителствений Вѣстник“ донео је напредно леп чланак „Крунисање српског Краља и прослава ускрснућа Србије.“ У Српском преводу изашао је овај чланак у 210.—213. броју „Самоуправе.“

\* Удружени југословенски уметници одбили су позив Сарајевског одбора да изложбу својих радова у Београду пренесу у Сарајево. За југословенска средишта утврђени су договорно само ови градови: Београд, Загреб, Љубљана и Софија. — Овим решењем остали су југословенски уметници доследни својим уверењима, а ако је позив из Сарајева био више акт политички него ли чиста љубав

према уметности, — југословенски уметници веома су речито показали колико им годи таква политика. Хвала им!

\* На Конгресу Српске Омладине (3. септ. ове год.) утврђена је ова одлука: „Да би своје народу олакшала и помогла у утакмници са осталим културнијим народима на просветном, економском и свима осталим пољима народног живота, спремајући га у исто време за онај велики идеал: ослобођење неослобођених српских крајева, — српска омладина организоваће се, како би на тјј начин и цела њена снага била организованија, једнообразнија и отуда њен рад на истакнутом циљу успешнији. — Организација српске омладине заснива се на моралној обавези целокупне омладине, да гдегод се нађе неколико њих: да раде на добру свог народа, обавештавају о свом раду управу, одакле ће примати обавештаје путем листа или другим начином о раду у свима осталим крајевима. — Седиште Савеза је у Београду. — У савезној су управи: председник, два секретара, благајник и пет чланова одбора. Сви ови морају бити у Београду. Поред тога у управу Савеза из сваке друштине улази по један представник. Оних 9 чланова из Београда отиравају редовне послове и уређивање листа. Њих бира збор Београдске омладине из своје средине. Пуне управне седнице састају се двапут годишње: крајем јануара и септембра, иначе за важније предмете сазивају се састанци по потреби. — Када се буде Савез конституисао, има да издаје свој орган који ће бити огледало рада све српске омладине.“

\* Драгутин Вулићевић, шпедитер из Београда, дао је израдити по цртежу проф. Вл. Тителбаха медаљску споменицу у славу стогодишњице Карађорђевог устанка и Краљева крунисања. Медаља је на једној страни са љковима Краља и Карађорђа и натписом 1804.—1904., а на другој је страни представљена Србија са круном на глави и скиптром у десној руци. — Продајна је цена овој медаљи 1 динар. —

\* Да би успомена на Први Српски Лекарски и Природњачки Конгрес остала што трајнија, организациони одбор дао је исковати нарочиту бронзану споменицу (величине 55 mm. у пречнику) на којој је с једне стране лик српског научара Д-ра Јосифа Панчића, лекара и природњака, а са друге природни натпис. Цена је овој споменици 4 динара. —

\* На конгресу српских лекара и природњака читана су ова предавања Срба лекара: 1. Д-р Драг. С. Петковић: О лечењу беснила у српском Пастерову Заводу; 2. Д-р Вл. Ђорђевић: Првих сто година у развоју лекарске струке у Србији; 3. Д-р К. Д. Николић: Развој апотекарске струке у Србији за последњих 100 година; 4. Д-р Рад. Вукадиновић: О популарисању хигијенског знања у Србији; 5. Д-р Лаза Илић: О пелагри у Србији; 6. Д-р Вој. Суботић млађи: Судека психијатрија у Србији 1861.—1904. год.; 7. Д-р С. Говедарица: О гушавости у горњем Подрињу; 8. Д-р М. П. Јевремовић: О заразним болестима у Србији за последњих 9 година; 9. Д-р В. Суботић мл.: Русање у Србији; 10. Д-р П. Поповић: О трахоми у Србији; 11. Д-р М. Миљковић: О боловању и умирању деце у Србији услед нерационалног храњења; 12. Д-р Д. Николајевић: Статистички подаци о умирању у Београду; 13. Д-р Д. Мицић: Сифилис у Тимочком округу; 14. Д-р В. Кујунџић: Проституција у Београду и обавезна предохрана болести; 15. Д-р В. Суботић мл.: Прогресивна парализа и сифилис у Србији; 16. Д-р Р. Радојковић: О пелагри у срезу Бањском; 17. Д-р Љуб. Пенатовић: Савез свију Срба лекара. —

## БИБЛИОГРАФИЈА О УСТАНКУ

Како је приликом Крунисања Његовог Величанства Краља једновременно прослављана и стогодишњица нашега Устанка на Турке под Кара-Ђорђем, стогодишњица првог зрака слободе после више вековнога робовања и таме, — то, верујући, да ће се у будуће са више пажње и пијетета размишљати о тим великим, о тима, у истини, највећим данима наше новије историје, доносимо у овом броју и списак већине оних дела, која говоре о догађајима тих дана.

*С. Новаковић.* Ичков мир. Издање Српске Академије 1903. — Устанак на дахије 1804. 1904. — Васкрс Државе Српске 1904. Прештампано из Летописа Матице Српске.

*Л. Арсенијевић* — Баталака. Историја Српског Устанка. Београд 1898.

*Милићевић М. Ђ.* Карађорђе у збору и твору. 1904. Издање Чупићеве Задужбине. — Поменик. 1888. — Кнежевина Србија. 1876. — Краљевина Србија. 1884.

*Константин Пенадовић.* Живот и Дела Великог Ђорђа Петровића. Беч. 1883.

*Б. Куниберт.* Српски Устанак и Прва Владавина Милоша Обреновића. 1804—1850. Београд 1901. (О француског превод Д-ра М. Веснића).

*Вук Ст. Караџић.* Скупљени историјски и етнографски списи. Издао Љуб. Јовановић. Београд 1898.

*Л. Ранке* (прев. Ст. Новаковић) Србија и Турска у XIX веку. Београд 1892.

*Љуб. Јовановић.* О Српском Устанку. Предавање држато 7. септембра 1904. на свечаној седници Академ. Наука. (Штампано у Трговачком Гласнику за септембар 1904. год.).

*Сен—Рене—Таландије.* Србија у XIX веку. (Карађорђе и Милош). Превео Н. С. Јовановић.

*Н. Ф. Дубровин.* Сербскій вопросъ въ царствованіе Имп. Александра I, [1863. Руски Весник).

*Н. А. Попов.* Србија и Русија. 1870.

*Adolf Beer.* Die Orientalische Politik Oesterreichs. Leipzig 1883.

*F. von Demelitch.* Metternich und seine answärtige Politik Stuttgart. 1898.

*Грађа.* Приче о Првом Устанку: Гаје Воденичаревића (Гласник III). — Јанићија Ђурића (Гласник IV). — Петра Јокића (Споменик XIV и Дело за 1904. свеска за септембар). — Мемоари Проте Матије Ненадовића (Срп. Књ. Задруга). — Анте Протића (Споменик XIX).

*Летопис Матице Српске* за 1826, 1827 и 1828.

*Деловодни Протокол Карађорђевог.* Београд. 1848. Издање Срп. Ученог Друштва.

*Голубица V.*

*С. Милутиновића.* Србијанка.

*В. Богишић.* Разборъ Сочиненія Н. А. Попова „Россија и Сербія.“ (Разна Историјска грађа за први устанак). Петроград. 1872.

*Стране збирке докумената:* барона Тесто, Мартенса, Норадунгијан-ефендије, Трачевског, Уљаницког, Кореспонденција Наполеона I-ог, Одобеску.

Као јавно гласило ми смо сматрали чак да нам је дужност, да читаоцима нашим изнесемо на једном месту и цитирамо сав, или бар већину, свега до сада у јавности познатог хисторијографског рада о нашем првом устанку. Ако ичим ми се модерни Срби имамо поносити подвизима наших старих из тога доба. Није ли зар у одушевљењу, патриотизму и јунаштву наших предака од пре сто година било момената каквих ни у Хомеровој Илијади нема: момената, који би још већом славом обасјавали и најславније моменте у историји и најчувенијих народа!... Само, на велику жалост и срамоту нашу, сви ми, ако ћемо само искрени бити, морамо признати, да смо се мало, врло мало бавили делима и радом тих исполина, предака наших. Зашто? Није овде место да говоримо о томе. Али данас, на овоме великоме прекрету којим је ударила нова Србија није ли нам зар свима дужност да се мало више мишљу и пажњом задржимо на делима и раду наших старих? Ми нигде више не можемо припити нове снаге за борбу која нас у будућности чека, но у јединственим примерима од пре сто година. У томе, само у томе циљу уз овај број доносимо и горњи списак.



1. Војничка књижица 1. *Златна књига.* Из првог устанка. Београд. Штампарија „Доситеје Обрадовић“. Београд 1904. — 16°, стр. 67 —

Андре Гавриловић: *Јубиларна споменница.* Преглед књиге „Споменица о стогодишњици српског устанка под Карађорђем“. Из подлиске „Вечерњих Новости“. Београд, Народна Штампарија, 1904. — 8°, стр. 14.

*О стогодишњици српског устанка.* Црте из историје Ослобођења Србије. Написао проф. Андре Гавриловић. Издање дворске књижаре Мите Стајића. У Београду 1904, штампарија С. Хоровица. — 8°, стр. 130. Цена 1 дин.

*Споменница на прославу стогодишњице I. устанка.* Књига за омладину од Мил. М. Дачића. Штампарија С. Ј. Грданичког. Шабац 1904. — 8°, стр. 70. Цена 0-50 пара дин. —

Проф. Мих. Ј. Ђорђевић: *О јубиларној споменници.* Одговор клеветницима и незналицама. Одштампано из „Дневног Листа“. Београд, штампарија Св. Николића, 1904. — 12°, стр. 29.

Успомена на први српски устанак под Вождом Кара-Ђорђем. Посвећено изгинулим јунацима. *Кара-Ђорђе*, драма у два дела и четири слике, с певањем. По народној предању написао Душан Јов. Милековић. Издато јубиларне 1904. год. Београд. Штампарија Савић и Кооп., 1904. — 8°, стр. 78, Цена 1 динар. —

*Карађорђе у говору и твору.* Средно М. Ђ. Милићевић. Издање Чупићеве Задужбине, 55. Београд Државна Штампарија Краљевине Србије, 1904. — 9°, стр. 135, III. Цена 1 динар.

Стојан Новаковић: *Васкрс државе српске*. Политичко-историјска студија о првом српском устанку 1804 до 1813. Прештампано из Летописа Матице Српске. У Новом Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића, 1904. — 8°, стр. 116.

Стојан Новаковић: *Устанак на дахије 1804*. Оцена извора, карактер устанка, војевање 1804. С картом Београдског Пашалука. Издање Задужбине Илије М. Коларца, 103. Београд, штампано у Државној Штампарији 1904. — В, 8°, стр. IV, 208.

*Црни Ђорђе у слици и причи*. Историјска читанчица за школе и народ. Приредио Драгослав Д. Петковић. Издавач Алекса Н. Пантић, трговац и књижар. Београд, електрична штампарија С. Хоровица, 1904. — 8°, стр. 75. Цена 0.70 дин. —

1804—1904. *Прослава стогодишњице* првог Српског Устанка под Врховним Вождом Кара-Ђорђе Петровићем. У Нишу 19. маја 1904. године, на дан смрти Хероја Стевана Синђелића, војводе ресавског. У Нишу, 1904. — (Проглас). —

*Споменица о стогодишњици српског устанка под Карађорђе*. Приредило Професорско Друштво. Државно издање, 100.000 примерака. Београд, штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије, 1904. — 8°, стр. 197. Цена 0.50 дин. —

Споменица 1804—1904. *Први српски Устанак*. Историјска слика у 2 чина, написао Мих. Сретеновић. Издање дворске књижаре Мите Стајића. Штампано у штампарији Д. Димитријевића. Београд, 1904. — 8°, стр. 46. Цена 0.40 дин. —

*Подаци и разлози за споменик Ђорђу и Милошу*. Написао Марко Стојановић, адвокат — Београд, штампарија Д. Димитријевића, 1904. — 8°, стр. 90. —

Илустрована споменица стогодишњег устанка великог Ђорђа Петровића Карађорђа и његових војвода. Београд, штампарија Савића и Кооп., 1904. — 8°, страна 127. Цена 1.50 дин. —

Вођа Београда. У спомен свечаности крунисања Његовог Величанства Краља Србије Петра I, 7., 8. и 9. септембра 1904. год. у Београду. — 8°, стр. 12. Цена 0.20 дин. —

## Претплатницима и читаоцима Нове Искре

Са овим бројем завршава се овогодишња трећа четврт „Нове Искре“. Обраћамо се свима дужницима, и онима из прошлих и свима из ове године, да дуг свој одмах измирују, јер поред тога што наш лист, осим претплате, нема никаквих других извора за своје одржавање, — дуг нашим повереницима већ прети опстанку „Нове Искре“! Да бисмо избегли евентуалне неприлике, обраћамо се свима дужницима са молбом да своја дуговања (која су, укупно узета, већа од дуга „Нове Искре“) одмах измирују, јер ћемо, поред јавних опомена у листу, тражити наплату и судским путем.

Молимо, да ово нико не прими као узалудну претњу власништва „Нове Искре“, јер прилике, у којима се лист налази, императивно захтевају овакве кораке.

Без претплатничког одужења нема листу опстанка, а дође ли да „Нова Искра“ доиста престане једино са претплатничке несавесности — такве ћемо несавеснике и јавно и судски жигосати.

Власништво НОВЕ ИСКРЕ

### САДРЖАЈ:

Братском састанку о Стогодишњици и Крунисању, од П. Ј. Одавића.

Духу великог Карађорђа, песма Ђ. Милетића.

Деда Живков Мегдан, истинит догађај из Првог Устанка од Мих. Сретеновића.

Сабљи бесмртног војводе Карађорђа, песма П. П. Његоша.

О имену Џикић капетана и о његовој смрти, од Милека Вукићевића.

Натпис на образ Карађорђа, песма Јован Хацић (Милош Свентић).

Црни Ђорђе у Пешти.

Чин Крунисања Његова Величанства Краља Србије Петра I. Спомени (Уломак), песма Јована Суботића.

Карађорђево писма.

Карађорђе у својим писмима, од С.

Листићи: Батал цамија, од М. П. — Отаџбина (у спомен стогодишњице), од — ски.

Свечана представа у Краљ. Срп. Нар. Позоришту од М. Ч.

Борба за ослобођење (1804—1815. године) и наша лепа књижевност, од Д.

Уз наше слике.

Хроника: (Наука, Књижевност, Разно, Библиографија).

СЛИКЕ: Знаци Краљевског Достојанства. — Место код Орашца на ком је уговорен устанак. — Карађорђево топ од кога је направљена круна. — Прва Карађорђева Застава. — Карађорђево огртач. — Карађорђево оружје. — Долазак пред цркву. — Крунисање Њ. В. Краља Петра I. — Излазак из цркве. — Одлазак у двор после крунисања. — Њ. В. Кнегиња Милица и Њ. В. Кнегиња Јелена.